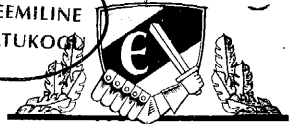

VÕITLEJA

EESTI
AKADEEMILINE
RAAMATUKOOL

Nr. 3 (435) 46. aastakäik

ÜLEMAAILMNE EESTI SÕJAMEESTE JA VABADUSVÕITLEJATE HÄÄLEKANDJA

Mai/juuni 1997

VÕIDUPÜHA TÄHTSUS

Eesti Vabariigi iseseisvuse aastapäeva, 24. veebruari kõrval on teiseks rahvus-
pühaks Võidupüha, 23. juuni, mida tuleb austuse ja väärikusega tähistada läbi
aegade. Lahingud saksa Landeswehriga Võnnu all Eesti Vabadussõjas 1919. a. su-
vel ja sealne võit oli eeskujuks eesti sõjameestele ka Teise maailmasõja lahingutes
venelaste vastu. See olgu eeskujuks eesti rahvale edaspidigi kui vaenlane tahab
meie maad ja rahvast uuesti vallutada!

Võit Võnnu väljadel

23. juunil 1919

Täna lehe illustatsioon on Gunnar Neeme looming.
Austraalia kunstnik joonistas selle „Võitlejale“ võidupühaks 1966.

Landeswehri lüüasaamine toimus eest-
laste vihavimmast orjastajate vastu, kuigi
viimasel oli rohkem relvi ja mehi lahingu-
väljal, kuid neil puudus idealism ja tahe
endid ohverdada eestlaste tules. Eesti
rahvaväe võidutähe võitis palgasõdurite
parema oskuse ja relvastuse ülekaalu.
Võnnu võit võimaldas ka lätlastel alustada
oma sõjaväe organiseerimist Landeswehri
ja venelaste vastu. Eesti võidukad üks-
used peatati läänelätlaste surve Riia vära-
vatel. Sellest võidust said meie mehed jul-
gust ja indu vastupanuks venelaste rün-
nakutele Narva ja Pihkva all nii, et aasta
lõpul venelased nõustusid vaherahuks.
Sellele järgnes Tartu rahuleping, milles
Venemaa tunnistas eesti rahva riiklikku
iseseisvust igaveseks ajaks lepingus ette-
nähtud piirides.

Võidupüha rahvuspühana kohustab kõi-
ki eestlasi pidama paraade, aktusi ja süü-
tama võidutuled, mälestades Vabadus-
sõjas langenuid ja samuti ka Teises maa-
ilmasõjas endid ohverdanud eesti sõja-
mehi võitluses venelaste vastu, mida täie
õigusega nimetame Eesti Teiseks Vaba-
dussõjaks, et vabaneda kommunismi ter-
rorist ja taastada eesti rahva riiklik isesei-
sus. Eesti sõjamehed ei saa unustada ega
andestada läänelätlaste poolt meie kodu-
maa mahamüümist Jalta lepingus Stali-
nile — eesti rahva koloniseerimiseks ja
hävitamiseks. Seepärast peame ka veel
tänapäeval olme valvel, et seesugust
kuritegu enam ei korduks.

Eesti rahvast pole kunagi hellitatud
naabrite poolt. Oleme kannatanud orjaaja
piinapigistustes, vene tsaariaja venesta-

mises ja sakslaste mõisnike surves „kus
maa kuulus parunitele, omavalitsused aad-
lile ja linnad bürgeritele valitsemiseks!“
Kõikjal valitses sakslastest härra ja matsi
kohustuseks oli töötada, maksta maksud
ja pidada suu kinni. Niisuguses olukorras
unistas eesti rahvas riiklikku iseseisvust
peremehena omal maal. Seepärast algab
ki iseseisvuse manifest sõnades: „Eesti
rahvas ei ole aastasadade jooksul kaota-
nud tungi iseseisvuse järele... Põlvest
põlve on temas kestnud salajane lootus,
et hoolimata pimedast orjastusest ja võõraste
rahvaste vägivaldavalitsusest veel kord
Eestis tuleb aeg, mil kõik püüab kahel ot-
sal lausa lõdvad lõkendama...“

Võit Landeswehri vastu Võnnu all ja
venelaste vastu Narva ja Pihkva rindel
tähtsustas eesti sõjameestele verevannet
olla oma rahvale truud viimse veretilkani.
Seda vannet kandsid eesti mehed edasi
ka vene okupatsiooni vägivaldavas metsa-
vendadena ja sõjas venelaste vastu, et
eesti rahvas saaks taas elada vaba rah-
vana oma põlisel kodumaal. Meie kaotasime
Eesti Teises Vabadussõjas, sest meid
reedeti alul sakslaste ja hiljem lääneläit-
laste poolt kommunistlikule vägivaldale
hävitamiseks. Praeguses vabaduses olles
peab eesti rahvas edasi kandma Eesti
vabadusvõitluslikku tegevust ega alistu-
ma võõrale vägivaldale hävitamiseks. See-
pärast iga eestlase kohustuseks on olla
valvel eesti rahva püsimiseks ja kui vaja-
dus, siis võidelda Eesti Vabadussõjas ja
Teises maailmasõjas võideldud eesti
vabadusvõitlejate eeskujul kasvõi viimse
veretilgani. Selleks elagu Eesti!

Kanada Vabadusvõitlejad kogunesid Torontosse koosolekuks

Eesti Vabadusvõitlejate Liit Kanadas esinduskogu koosolek toimus Toronto
Eesti Majas 26. aprillil 1997. a. Kuuest liikmesorganisatsioonist võtsid osa viis.
Soomepoiste Klubi Torontos ei olnud oma esindajat koosolekule saatnud. Kohal
olid 24 kaasvõitlejat 39 mandaadiga. Koosolekust võttis osa EKN-i esimees L.
Leivat külalisena.

Koosoleku juhatajaks valiti Liidu esi-
mees R. Tralla ja sekretäriks Ü. Jürima.
Koosoleku juhataja luges ette kirjaliku ter-
vituse USA Liidult ja suusõnaliselt tervituse
aupeakonsul I. Heinsoolt.

Tegevusaruandest selgus, et Liidu töö
on kulgenud sujuvas koostöös teiste eesti
organisatsioonidega. Liit on toetanud kõi-
ki meie rahvuslikke üritusi, kes taotlevad
paremat tulevikku Eestile ja ta rahvale. Liit
on korraldanud ja osavõtnud pidulikest ak-
tustest ning kokkutulekute. Liikmes-
organisatsioonide esindajad kohtusid era-
viisiliselt erukindral A. Einsehniga Toron-
tos. Liit on saatnud märgukirju E.V. pre-
sidendile, kui ka teistele eesti valitsuse
liikmetele „pronks sõduri“ kohta.

Kassaaruande esitas J. Kirsipuu ja revis-
jonikomisjoni protokollil luges ette V. Raiend.

ÜEVKeskuse tegevusest andis aru esi-
mees A. Jurs, kes arvas, et ESTO-96 õn-
nestus hästi, eriti Eestis korraldatud üri-
tused. TEVÜ tegevusest informeeris esi-
mees R. Moks, HEVÜ tegevusest esimees
A. Jurs, Eesti Ohvitseride Kogu Kanadas
esindajaks oli ksv. Kruuv, Lennuväepoiste
Klubi tegevusest rääkis G. Toming, K. Jõgi
lisas, et ta saatis kirja Ülemaailmse Kait-
seliidu Toetusfondi lõpetamise kohta EV
presidendile ja teistele valitsuse ministri-
tele. Ainukese vastusena tuli kiri Jaanus
Pikani allkirjaga Vabariigi presidendi kant-
seleist.

See on vist üks esimestest kirjalik-
kudest tunnustustest välis-eestlaste toetu-
sest Kaitseleiidule, mis on tulnud EV valit-
susest. Soomepoiste tegevusest andis aru
R. Tralla, kes luges ette nende kirjaliku et-
tekande EKN-i nimel töi informatsiooni
esimees L. Leivat. Ta selgitas NATO-sse
saamise vajadust ja teatas, et Eestis on
vallandatud umbes 200 tolliametnikku alt-
käemaksude vastu võtmise tõttu. Teise
uudisena selgus, et Kanada kohtuminis-
teeriumi ametnikud on Eestis kogumas in-
fot Eesti Keskarhiivist Tõnismäel. Ta soovis
esitada järelepärimisi oma valimisring-
konna parlamendi liikmetele Eestisse saa-

detud „nuhkide“ kohta. „Võitleja“ tegev-
toimetaja E. Lindaja tänas kõiki ühingute
liikmeid, kes on aktiivselt kaasa aidanud
ajalehe toimetamisele ja talitamisega.

Kõik aruanded kinnitati ühel häälel.
Liidu tegevuskava luges ette sekretär G.
Toming ja eelarve esitas J. Kirsipuu. Ksv.
Mandel päris kaitsejõudude juures tarvi-
tatava keele kohta, millele Ü. Tamre vas-
tas, et mõningal juhul kasutatakse ka vene
keelt.

R. Tralla teatas, et Liit on saatnud kirja
EV presidendile Eesti Rindemeeste Ühen-
duse ettepaneku kohta püstitada ühine
mälestusmärk II Maailmasõjas hukkunud
eesti sõjameestele. Selline ettevõtte häbi-
vääristaks nende eesti sõjameeste au, kes
võitlesid kommunismi vastu EV isesei-
suse eest, kuna see hõlmaks ka „Puna-
korpuses“ võideldud eesti mehi, kes aita-
sid vallutada Eesti ja seal ülesehitada
nõukogude võimu.

E. Lindaja soovitas informeerida EV
valitsust, et endisi eesti sõjamehi esindab
ülemaailmselt ÜEVKeskus ja Eestis, Eesti
Vabadusvõitlejate Liit.

TEVÜ esimees esitas avalduse Esin-
duskogule kinnitamiseks:

1. II Maailmasõjast, õigemini II Eesti
Vabadussõjast osavõtnud eesti vabadus-
võitlejad ei saa ühineda vene puna-
armees võideldud meestega ühise II
Maailmasõjas langenutele mälestus-
monumendi püstitamisega.

2. Eesti Vabadussõjas langenutele püsti-
tatud, nüüd hävitatud, mausoleum sõja-
väekalmistul, Tallinnas, tuleb taastada
eesti vabadusvõitlejate austamiseks nii I
kui ka II Vabadussõjast osavõtnutele ja
langenutele.

3. Eesti Vabariigi ja eesti rahvuse püsi-
mise aluseks olgu tänapäeval demokraat-
lik mõtlemine ja tegevus oma rahva hea-
olu eest hoolitsemisel, kuuludes Euroopa
Ühindusse ja NATO kaitse alla.

Avaldus võeti vastu ühel häälel.

Koosolek lõpetati eesti hünni kolmanda
salmi laulmisega.

E. Lindaja

Taas süütame tuled

Taas on kodumaal saabunud Jaanikuu,
kas juhib ikka see sama või keegi muu.
Palju aastaid möödunud sest saatustlikust ööst,
ei „saatan“ sääl väsinud sest purustavast tööst.

Kes süütavad Võidutuled seal Jaanikuu ööl,
mida kannavad nad peas ja on neil vööl.
Meie igased teame, milleks Võidupüha oli,
kas kõneldakse noorenaila, kust algus tuli.

Eesti rahvas oma nooruses palju edasi jõudis,
kõik aitasid kaasa, siis aga „saatan“ sisse kõndis.
Ka kõige suurema tormi järgi taas algab elu,
tõusis meie rahvas, üle purustuse, kannatuste valu.

Sellepärast ka sel aastal süüdamem Võidutuli,
ostime jälle sõnajala õit, nii nagu too kord oli.
Palju mälestusi siiski kodumaast säilinud,
korra ka sääl tagasi olen minagi käinud.

Tähaks kord veel kodumaale Jaaniööd minna
kohata neid vaimus, kes ei saa tulla sinna.
Et saatust seda neile enam saa anda,
sest neil oli kohustus püha kanda!

Elvine Osko

Ülemaailmne eesti sõjameeste ja vabadusvõitlejate häälekandja

„VÕITLEJA“

Väljaandja: Sihtasutus „Võitleja“

Esimees-peatoimetaja: A. Jurs, 29 Burke Ave., Brantford, Ont., Canada, N3S 6V5. Ülemaailmne Eesti Vabadusvõitlejate Keskuse esimees. Tel.: (519) 753-3089.

Tegevtoimetaja: E. Lindaja, 47 Fielding Cres., Hamilton, Ont., Canada, L8V 2P3. Tel.: (905) 383-0038.

Toimetuse kolleegium: Ü. Jürima, R. Milk, E. Reinas, P. Osko ja R. Tralla.

Majandusjuht R. Moks. Ajaleht „Võitleja“ postiaadress: 958 Broadview Ave., Toronto, Ont., Canada, M4K 2R6. Rahatšekid saata „Võitleja“ nimele.

„Võitleja“ esindajad: USA-s: Ylo Anson, Boston Hill Rd., Andover, CT, 06232, USA. Inglismaal: Heino Linsi, 7 Orlando Road, Leicester LE2 1WN, England.

Autori nime või nimetähega varustatud kirjutiste sisu eest vastutavad autorid ise.

„Võitleja“ ilmub kuus korda aastas.
Aastatellimine: 25.00 dollarit Kanada rahakursi alusel

“THE COMBATANT”

ESTONIAN BI-MONTHLY

Published by “Võitleja”, 958 Broadview Avenue, Toronto, Ont. Canada M4K 2R6
E-Mail address: rmoks@aol.com

KAS KORD VÕI KAOS

Viimastel aastatel on ülemaailmselt tekkimas konflikte, mis näivad esialgu nagu arusaamatuna, kuid lähemalt vaadates selgub nii mõnigi põhjus sellisteks tegudeks.

Imestama paneb, miks näiteks Albaanias olukord näis moodsustavat nagu mingi erilise saare, muidu segase Balkanis. Sõjal valitses endine kauaaegne kommunist Salim Berisha, kellest oli saanud äkki suur demokraat. Näis nagu see riik oli kõva kontrolli all. Äkilise segaduse ja omavaheline võitlus ajas kõik sassi. Esialgu polnud arusaadav, kes võitles kellega? Lõpuks selgus, et inimesed olid tüdinenud endise kommunisti võimul olekut. Kuna nüüd on ühendatud rahvaste nimel Itaalia sõjapäe osad korda loomas, tuleb ainult oodata, kuidas olukord sõjal areneb.

Ka paljudes teistes maailma osades valitseb kaos. Pole ikka veel teada miks nüüd on kaos Afganistanis, Algerias, Rwandas, Zaires ja Somalias? Samuti on segane olukord Liibias, Põhja Iiris, Basque maal ja Korsika saarel.

Needki alad on kaugel veel õigest korrast ning kaos ilmneb ühel ja teisel ajal, hoiatuseta, ettearvamata.

Bulgaria ja Serbia näivad olevat ülesaanud omavahelistest tülidest, nii see vähemalt paistab praegu? Mis aga võib juhtuda Bosnias, kui NATO ja teised võõrad väeasjad väljatõmbuvad järgmisel aastal, milleks raisati suuri rahasummasid ja peaaegu midagi erilist saavutades?

Mõnede asjatundjate arvates on järgmised kandidaadid kaosele Türgi, Ruumeenia ning Poola, nimetamata Armeeniat, Aserbaidžani ja Tajikistani, kus võitlus kerib tihit esile. Samuti võib arvaia sama teed minevat Korea poolsaar, Hiina, Venemaa ja ka Mehhiko ning Nigeeria.

Tekib küsimus, mida peab tegema maailm kõige selle ära hoidmiseks ja mis tegelikult tekitab sellised kaosed?

Mõnede asjatundjate arvates, mitte midagi, las võitlevad, kes tahavad! Kuna selliseid kaoseid on tekkinud liiga paljudes kohtades.

Selline mõtteviis ei too midagi hääd. Need segadused on tegelikult väljamoeldud kommunistide või mõne rahvuse poolt selleks, et saada kord ma-

ilma valitsejateks.

Vastukaaluks sellele, peaks inimsugu tegema kõik korra ja rahu hoidmiseks. Need ajad on möödas, kus üks rahvas jagas ja valitses. Suured impeeriumid on kõik lagunenud. Pole õigust ühelgi rahval teist nüüdsel ajal kurnata. Teatud rahval on olnud unistus aastasada, kuid see pole täitunud. See mõte on veel mõnel vene poliitikutel praegugi.

Esiteks peaks NATO Euroopas otsekoheselt end laiendama ida suunas ning kindlustama rahu ja õiguse Euroopas, kus demokraatia on laienenud. Põhja-Ameerika eeskujul. Poolseajandiline „diktaatorship“ takistas selle arengut, kuid nüüd on hea võimalus demokraatiat laiendada. Ehkki selline ebainimlik riigikord rikkis inimeste tundeid, endine demokraatlik mõtteviis kandus siiski edasi noorem põlvkonda, mis saab parandama Ida-Euroopas kõike, varem või hiljem.

Lääne-Euroopas ja Ameerikas on demokraatia valitsenud kaua aega ja näidanud kuidas elu areneb vabaduses. Nüüd, mil on võimalus saada terves Euroopas edasi viia, tuleb seda teha, kuigi see võtab veel aega mõnel riikidel, et ühineda Euroopa Liidu ja NATO-ga. Selline viivitamine võib ainult raskusi.

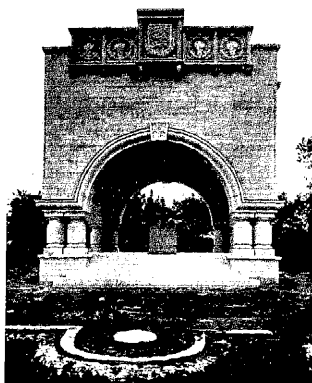
On ju küll loomulik, et demokraatia tekitab omavahelisi näaklemisi, iserandis poliitikutel vahel. Siiski hoiab see olukorda õiges seisus. Demokraatlikes maa-des valitakse uus valitsus vajaduse korral. Sellepärast peaks kõik tehtama, et demokraatlik süsteem saaks maksmata terves maailmas. Tuleb ka hoiduda sellest, et mõni iseennast ülehindav tegelane diktaatoriks ei hakka. Tuleb meenutada, et kommunism pani inimesed tööle nagu suured loomakarjad, iserandis kolhoosides ja sovhoosides. Nad ei näinud seda sellisena, kuid nii see on olnud, ning nad püüavad ikka terves maailmas tekitada segadusi, nagu hiljuti Perus.

Kui Euroopas on loodud ühine demokraatlik kord ja sõjavägi, siis on ka küllalt võimsust, Põhja-Ameerikaga koos, kaotada kaos terves maailmas. Tuleb loota, et praegused poliitikut Euroopas ja P-Ameerikas sellest arusaavad ja vastavalt tegutsesid. Terves maailmas tuleb kaotada kaos ja luua õige kord, milleks on demokraatia.

EESTI VABADUSVÕITLEJATE AUSAMBAD

Igale rahvale kõige kallim varandus on vabadus. Eesti rahvas saavutas selle seitsmesaja aastase võõrrahvaste orjapõlve järele oma kanglaslikus ja ennast ohverdavas Vabadussõjas 1918-1920. Sellele järgnevas iseseisvuse õitsengus püstitati kihelkondades ja linnades üle saja vabadussamba lahingute järel langenud sangarite austamiseks ja mälestamiseks. Nende hävitamine algas vene vägivalla okupatsioonides 1940. ja 1944. aastatel koos eesti rahva orjastamise ja hävitamisega. Aga vabaduse mälestused on püsinud edasi rahva südames ja mälus, ootamas uut vabaduse aega ja riiklikku iseseisvust

SEE TULEB TAASTADA!

Mausoleum Vabadussõjas langenute mälestuseks
Sõjaväe kalmistul Tallinnas.

Suur Vene impeerium oli jõudnud 70. aastaga ideoloogilisse ja majanduslikku pankrotti, kus „glasnost“ (avalikustamine) ja „perestroika“ (uutmise) vabamates tultes 23. augustil 1987 toimus Hirvepargis, Tallinnas julge meeleavaldus, nõudes Molotov-Riibbentropi salapakti avalikustamist ja okupantide lahkumist. Järgmisel aastal astusid eesti rahva vabaduse sümbolite taastamist, kus nelja aastaga püstitati ligi sada Eesti Vabadussõja kangelaste mälestusmärke. Seda tõendab 1993. aastal kirjatud raamat „Eesti Vabadussõja mälestusmärgid“ sajas pildis asukoha, püstitamise ja uuesti taastamise kuupäevades. See töö on veelgi jätkunud. Aga siiski ei ole veel taastatud Eesti Vabadussõjas langenute mausoleumi sõjaväekalmistul Tallinnas, Kalevi-poja sammast Tartus, Viljandi mälestus-sambaid ja veel üksikuid siin-seal üle riigi.

Käesoleva aastaga moodub kümme aastat rahvuslikust ärkamisest Vene vägivalla okupatsioonist, kus nõuti vabadust masskõrgemist laulupidudel, Baltike-tis ja rahvakooalekutel. 1991. a. augustis Moskvas toimunud revolutsioon, kus nn. Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit lagunes, kuulutasid Balti riigid endid lahkunuiks Venemaast riiklikult iseseisvade riikidena 1939. a. õigusjärgluses ja piirides. See ametlik tunnustus järgnes ka Venemaal ja teistelt vaba maailma riikidelt. Aga vene kolonistidele kindlustati elamisõigus nende asukohamaades. Nendes varjupidajad vene hädaohust uueks okupatsioonist lääneriikidelt vajaliku kaitse puudumisel.

Sellest võimalikust hädaohust tingituna püüavad Balti riikides edasi võimul endised kommunistid oma arusaamist ja tegevuses, mis pärit kommunismi ajast. Neile on lääne demokraatlik arusaamine, rahva heaolu eest hoolitsemine tundmatu, neile on tähtis võimul püsimine ja eneste taskute täitmine. Sellest tingituna püüavad Eestis edasi kommunismi aja mälestustahvild ja kangelassambad, vaatamata eesti vabadusvõitlejate korduvatele nõudmistele kõrvaldada Tallinna südalinnas punasõdurite monument koos sirp-saara-viisnurga embleemiga. Võimulolijad ei taha häirida venelaste elanikke, ega endisi punaväelasi, sest see kuju omavalt kunstilist väärtust oma praeguses asukohas. Sellega ühenduses on mõnda aega kestnud vastuolud ühise eesti sõjameeste mälestussamba püstitamine Tallinnas, mis liidaks puna-, saksa- ja soome armeedest võidelnud mehed, sest nüüd oleme kõik üks eesti rahvas ja aeg unustada mineviku kuuluvus. Selle mõtte-

ga ei nõustu need eesti sõjamehed, kes võitlesid Teises maailmasõjas venelaste vastu ja jätkasid oma asukohamaadel Eesti vabadusvõitlust paguluses sõnas ja kirjas.

Punaarmees olid eestlased kommunistidest politrukide ja ohvitseride meelevaldas, kes 1944. a. sügisel vangistasid ja mõrvasid arvukalt rahvuslikult mõtlevald, võõrast riietust kandvaid mehi, olgu need endised sõdurid või metsavennad. „Sangarid“ olid rõõvi ja mõrvi, kellele süütegusid ei uurita või õigemini, nad täitsid selle aja võimu käske ilma süütundeta. Kes saavad siis valepoolel sõdinud mehed olla vendluses nendega, kes saatsid eesti rahvast Siberisse orjatoos surema? Ei! Veelkorselt ei!

Eesti ilmu „Sõnumileht“ avaldas oma 28. veebruari 1997. a. numbris kirjutuse pealkirjas: „Langenud Eesti sõjameestele püstitatakse mälestusmärk“, kus kirjutatakse, et Eesti Rindemäest Ühendus (ERÜ) sai Tallinna linnavõimudelt kinnituse, et kesklinna rajatakse mälestusmärk Teises maailmasõjas hukkunud Eesti sõjameestele. ERÜ esimees Ilmar Haviste ei loe raha saamist probleemiks, vaid kokkuleppe saavutamist sõjameeste vahel. See mälestusmärgi visioon kujutab kolme kätt, mis hoiavad betoonkamakat ja Eesti kaarti selle all. Käed sümboliseerivad Saksa, Vene ja Soome sõjaväge, kamakas aga ohtu, mis võib ühel päeval taas Eestile peale prantsatada.

Torontos ilmu ajaleht „Vaba Eestlane“ kirjutab 15. aprilli s.a. numbris sellest pealkirjas: „Võitlus olematu aasmaste pärast“. Mida see kõik tähendab? On siin ühiseid mõttejuuri? Miks projektis puudub vabaduse sõna? Vajame tegelikult samaste sammast kogu riigi ja rahva tervikliku elumõtte ja selle eest võitlejate austamiseks muinasajast Eesti Vabariigi loomise ja sealt edasi läbi raskete aastate tänapäevani. Eesti riigivõim peaks hakkama tegelema Eesti Vabaduse Memoriaali teostamisega koostöös rahvaga. Mälestus ja töötus koos! Au, õiglus, inimõigused, südamestunnetuse puhtus ja vabadusmõte koos!

Eesti pealinnas on vajalik püstitada Teise maailmasõja vabadusvõitlejatele väärikas monument. Seda on arutletud kodumaa külastustel ja kirjavahetustes. See monument on kohaks, kus riiklikel tähtsustel ja välisriikide kõrgel külastel on võimalus pargade ja lilledega austada Eesti vabaduse eest võidelnud sõjamehi. See oleks siis ka eesti rahva kannatuste monument järelevalvetele põlvadele. Seesuguseid monumente, mausoleume ja tundmatute sõdurite haudu on püstitatud paljude rahvaste pealinnades. Mõõdunud Eesti Vabariigi oli selleks Tallinnas sõjaväekalmistul püstitatud auväärne mausoleum Vabadussõjas langenutele, mille taastamist on kohustatud läbi viima praeguse vabariigi juhtkond koos Tallinna linnavalitsusega. Sellega saaksid siis leppida kõik endised eesti sõjamehed.

Torontos toimus 26. aprilli s.a. Eesti Vabadusvõitlejate Liit Kanadas Esinduskogu aastapeakooleks, kus võeti vastu eesti avalikkuse teadmiseks nii kodumaa kui ka võõrsil elavatele eestlastele kolme punktiline resolutsioon, kus punkt 2 ütleb ja nõuab selgelt: „Eesti Vabadussõjas langenutele püstitatud, nüüd hävitatud, mausoleum Sõjaväe kalmistul Tallinnas, tuleb taastada Eesti vabadusvõitlejate austamiseks nii esimesest kui ka teisest vabadussõjast osavõtnutele ja langenutele.“

Endised eesti sõjamehed, vabadusvõitlejad, ootavad selle mausoleumi taastamist. See on au ja truudus Eestile!

(Lôpp)

PÄRAST STALIN'IT. . . KODU-EESTLASE VAATEVINKLIST (2)

Kui Moskvas oli riigipöörde ja vene tankid jõudsid Tallinna, siis püüti ka vallutada Tallinna teletorni. Seda ei suudetud teha lõplikult, kuna kusagil ülevalpool 2 TV töötajat blokeerisid edasipääsu. Nad suutsid vastupidulda kuni Eesti juhid olid sõjaväelastele selgeks teinud Moskva putši läbikukkumise ja veensid neid nende teguvilisi mõtetes. Muide, ühele Pihkva tehasele oli antud kiireloomuline väga suure hulga käeraudade valmistamiseks.

Kuigi mul ei ole need sündmused kirjast õiges järjekorras, ei muuda see asja mõtet ja näitavad rahva enamuse ühtsusel vaadama usutunnistusele, parteipiletiomamisele, varandusele või eale. Määravaks sai vabadustah. Kuidas saab tekkida mõte, et selline rahvas armastab kommuniste? Mida siis mõeldakse tsetseenidest? Nende hukkunud juht oli partei liige ja N. Liidu lennuväe kindral. Ohvitserid samast parteist ja armeest. Neid võib praeguse seisuga pidada selle sõja võitjateks. Sellise tagurpidi loogika järgi peame hoopis kaasa tundma venelastele, et kuradi tsetseeni kommunistid neid peksid?

Esimene riik, kes tunnustas Eesti vabariiki, oli Island. Suurriik USA, kes sõnades oli kogu aeg just nagu toetanud meie vabadustalutusi ja pidanud Eesti okupeeritaks N. Liidu poolt, ei tunnustanud Eestit enne kui seda oli teinud Venemaa. Kui meil Venemaa tunnustus puuduks — kas ootaksime USA poolset tunnustamist veel praegugi? USA ja teised suurriigid andsid Venemaalet toetuid summaksid, makstes kinni tsetseeni peetava sõja. Samaaegselt leidub suurriiki, kes Eestit hoiatavad venelaste diskrimineerimise eest. Et neile ei anta kodakondsust, ei lasta valima jne. Heidetakse ette piirilepingu puudumist Venemaa ja just nagu seda saaks ühepoolsest teha. On see kõik silmakirjaks, siinsete olude mittetundmine või suurriikide omavahelised huvid, kus oleme ikka veel vald peenrahaks nende omavahelistes tehingutes?

Kommunisti ja selle õpetus kujunes ju „usutunnistuseks“, mille elluviimise rakendati inkvisitsiooni nagu keskajal ristiusu puhul. Kui ristiusu lubas taevast paraadiisi, siis kommunisti saaduses pidi olema paraadiis maapeal. See oli harimatule massile ahvatlev ja selle abil suudeti Venemaa haarata võim ja hoida seda. Kui meil Eestis 40. aastatel võis olla kaputäti ideelisi selle õpetuse uskujaid, siis ülejäänud olid vargad, pätid ja saamamehed. Nende kaasabil teostatud terroriga valitses kuni Stalini surmani. Hrustšovi võimule tulles hakati arusaama, et on tarvis harituid, oma ala tundvaid inimesi. Stalini aegne N. Liit ja tema majandus püsis vangide ja kolhoosnike tasuta tehtaval sunnitööl. Kõrgkoolides õpidas soovijaid oli palju. Haridus oli tasuta. Õppimine koolis andis noortele võimaluse pääseda ka maalel äärmisest viletsusest. Tekkisid võimalused, et vangilaagritest vabastatud ja küüditatud või nende lapses pääsesid kõrgkoolidesse. Hävitatud haritlaskonna asemel kasvas peale uus põlvkond Eesti haritlasi. Peale sunnitud kommunistiõpetus koolides ei suutnud minu arvates küll kedagi veenda. Selle ja kohustusliku komsomoliks olemise kohta võib ütelda, et „see pole tiisikus mis külge jääb!“ Kui aga vaja, siis kõhimist simuleerida, lõppeemärgi: hariduse saamine nimel ikka võib! Hilisem edutamine käis töökohtadel läbi kohaliku parteiorganisatsiooni, kes tavaliselt tehti tingimuseks parteisse astumine. Tegelikult partei sellega end nõrgendas, kuna viimaste aastakümnete jooksul värbas ta oma ridadesse sundkorras eesti soost teise ilma vaatega inimesi. Need suutsid vähendada venelaste mõjuvõimu ja ära hoida mõndagi Eestile kahjulikku. Venelaste hulgas oli parteisse kahtluline auasi. Suudeti ära hoida ka eestlase sattumine mõisa teomehe seisusse, sest vastasel juhul oleks meid mõisnike asemel käsutanud kõikides eluvaldkondades ja tasandites vaid Venemaa sissetoodud juhtkond. Niigi toimus, tänu eestlastele eesotsas Karl Vainoga,

massiline venelaste sissetoomine Eestisse. Taheti eestlast muuta vähemusarvuseks. Selleks loodi uusi tööstusobjekte, milliste ehitajad, töölised ja juhtkond toodi Venemaaalt. Fosforiidi kaevandamine ei ahvandanud ainult (venelase) looduse reostamisega, vaid hoopis tuhandete venelaste sissetoomisega, sinna tööle. Selle ärahoidmiseks andsid oma panuse ka eestlastest võimul oljad.

Ma liigitaksin eestlastest parteipileti omanikke kolme ossa. Oli küllalt neid, kes kirjajäri nimel olid valmis kõigeks, ka alatusseks. Nagel suur osa oli neid, kes said võimaluse lihtsalt teha oma tööd vastavalt kutsumusele ja andekusele, olgu see siis teaduse, kunsti või kirjanduse alal. Olemas olid ka need, kes võimaluse piires püüdsid teadlikult Eestile olla kasulikul, seisis Eesti ja eestlaste huvid eest. Täpselt sama liigitus kehtib ka tänapäeva poliitika kohta. See tee, mis tuli koos käia Eesti vabanemiseni, on näidanud, kes on kes. Need endised, kes on jäänud poliitikasse, ei ole tagasi valitud kommunisti armastusest, vaid tehtu eest Eesti taasiseseisvumisel. Siis panid nad kaalule koos rahvaga oma vabaduse, võimola ka elu. Iseasi, kas nad nüüd, 5 aastat hiljem, on veel sobivad mehed võimu kõrgematesse tippudeks, sest kasvab peale võimekate noorte poliitiku põlvkond. Neile saaks aga samuti etteheita nõukogude aegse ülikooli lõpetamist ja läbi tehtud „komsomolikarustust“! Hilisemast parteipiletit päästis neid Gorbatsõvi uutmine ja „lõpeseisvuse deklaratsioon“. Hindan inimesi ja ka poliitikkasid sattunud, mitte nende sõnade, vaid tegude järgi. Ma ei taha jälgendada Stalini aegset põhimõtet teises äärmuses. Kõik saksalaste poolt okupeeritud aladele jäänud on fasiside käsialased. Lisaks, et parteitule hulgas oli palju suuremaid provokaatoreid ja koputajaid, seist neid me ei osanud kahtlustada ega karta. Parteilaste suhtes, kelle meelsuses me ei olnud kindlad, olime ettevaatlikud. Samas kartsid ju ka nemad.

Lisaa siia lõigu „Maalehes“ ilmunud artiklist presidendikandidaadi Tünni Kelami kohta:

Rääkides EKP osast meie praeguste erakondade loomisest, unustatakse Kelami sõnul ära mis moodi see partei loodi. See loodi sellise sokimeetodiga, milliseiga võrreldes Mart Laari alustatud turumajandusreformi teooria on lapsemäng, räägib Kelam. Äärmusliku terroriga oli võimalik olukord, kus ühed targad inimesed hävitas, teisi hirmutati ja kolmandaid ahvatleti või sunniti komparteele.

Pärast Tartu Ülikooli ajaloo teaduskonna lõpetamist 1959. a. läks Tünni Kelam tööle arhiivi. Inimlik peibutus filosoofia aspirantuuril näol nõudis toona parteipileti. Aga süüdistus natsionalismis parteirakudest tüüritel poolt nullis noore mehe ahvatluse. „Küllap teadsid vaenlased paremini, mis mulle hea on“ muigab Tünni Kelam.

Ja lõpuks osa presidendikandidaadi ENN Tõugu intervjuust, mis ilmus „Postimehes“.

Presidendikandidaat peab allkirjutama süüevande. See allkiri probleemide ei tehta?

Ei tehta!

Äkki jääte mõtlema minevikule ja jätate andmata?

Ei. Niipalju võin öelda, aga see on rohkem selline aforism: minu põlvkonna inimesed on kõik süüdi selles, et nad elasid ja tegutsesid vene ajal. Kuid ma arvan, et ainult arvestada nendega, kes on sündinud pärast taasiseseisvumist, on praegu veel vist vara.

(Toimetuse kokkuvõte: Praegune Eesti valitsuse minister Villu Reiljan pani „kodu-eestlaste“ arusaamistele „punkti“, kui nimetas pärast Teist maailmasõda Eestis nõukogude võimu vastu võidelnud metsavend bändiideks ja röövliteks, kes tapsid talulapsi ja naisi! Oleks ta öelnud, et tapeti kommunistlike võimukandjaid ja

KOOS SOOMEPOISTEGA 1944. a. SEPTEMBRIS (2)

Nagu eespool mainitud, alustasid meie poisid sakslastel relvade ja laskemoona äravõtmist, kui meie äraoleku ajal oli saksalaste 4–5 meheline grupp tulnud Maarud silda mineerima. Seal oli siis meie poiste ja saksalaste vahel arusaamatust tekkinud. Saksa ohvitser oli püsti laharanud, kuid üks meie poiss oli kohe päästikule vajutanud ja ohvitser langes. Sõdurid olid minema lastud, eks need läksid Tallinna. Varsti oli kolm autotäit saksa sõdureid tulnud kohale ja avanud meie poiste tule. Osa poisse oli ka veel soome mündreis. Muidugi, eks see relvade äravõtmise teade jõudis Tallinna ja nii saatis Tallinna komandant välja karistussalgale. Kas seal mõni surma sai, ei tea? Nii sõitsime meie pahaaimamatult saksalaste sülle. Algas siis sõjavangina Tallinna. Jõudes Tallinna Vabaduse väljakule, seati autod Jaani kiriku poolsele küljele ritta, saksalased hakkasid autodest maha ronima ja kohe pöösaste taha vett laskma, meie koos nendega. Märkasin, et keegi mind ei jälgi ning kohe Jaani kiriku nurga taha. Kui olin silmist kadunud, andsin jalgadele valu. Kavatsesin Narva maanteele Pitka staapi minna, et saada teada, mis teha edasi. Sain teel sinna eesti poistega kokku, kes rääkisid, et seal on saksalased staabi laiali peksnud ning soovitsid Eesti väinud käiselt maha võtta. Otsustasime minna Paldiski tänavale tuttavate juurde, et aru saada, mis edasi teha, sest oli mäha, et Tallinna kaitsmist ei organiseeri keegi.

Paldiski tänavas korteris oli meie poisse (põhiliselt soomepoisse) päris palju koos (6–7), ka mõned tütarlapsed. Võeti napsu ja mängiti akordioni, mille helide saatel löödi tantsu ning olemine oli lõbus. Samas sai ka plaan tehtud: muud teed pole kui paadiga Rootsi. Randma oli Haapsalu poiss, tema arvas, et saab seda asja korraldada, kuna tema isal pidi olema mingi paat. Tema otsustas sõita õhtuse rongiga (viimane) Haapsallu, et seal sõidu asja organiseerida. Osa poistel oli igatahes olemas väike veomasin, mis pidi astuma Tina tänavas. Neil olla ka varutud teekraami sinna valmis, sest ülemere sõitu alustades peab ka teemona olema. Lepisime kokku, väljasõit on järgmisel hommikul kell 8 Tina tänavalt. Poole öö ajal läksime laiali, ise läksin Lasnamäele, kuna üks tütarlaps elas seal ja teda oli vaja teda koju saata. Läksime läbi pimedat linna, õhus oli kuuldav vene lennukite jorinat, mõni valgustuslatern oli üleval, aga rohkem mere pool. Oli kuuldav pommiplahvatust, kõigele sellele ei olnud aega suurt tähelepanu pöörata. Jõudsimis õnnelikult Katusepää tänavale, pererahvas ootas, olles tütre pärast mures. Saatsin ka ülejäänud öö seal mööda, sest ega kuhugi polnudki minna. Hommikul pool kaheksa lahkusin Lasnamäe perest ning suundusin Tina tänavale. Olin siinjuures öeldud, et vaadates Pika Hermann poole ei olnud selle tornis ühtegi lippu, mäletan seda hästi. Nüüd räägitakse, et sini-must-valge olnud tornis, kui venelased sisse tulid.

Tina tänavalt selgus, et autol on vähe bensini, Haapsallu ei jõua. Autojuht juhataks, Kadriorus ühes garaazis pidi küüst olema. Kuna kõik ei olnud kohal, soovitas minul ühe teise poisiga minna sealt bensini tooma, seniks jõuavad kõik kohale. Kadriorus leidsime selle garaazi koha, minu mälu järgi oli teine poiss Tallinna elanik. Võtsime kumbki ühe 20 l. kalonne bensini ja hakkasime tagasi astuma. Äkki kostis Lasnamäe poolt tankide müra. Tundisime kohe, et need on vene omad ja andsime jalgadele valu, et rutem Tina tänavasse jõuda. Kui sinna jõudsim, oli ka

Lasnamäe poolt tulistamist kuulda. Hüppasime auto peale ning hakkasime sõitma, ehk õnnestub enne üle Tartu maantee saada? Sõites mööda Rauda tänavat 20–30 m. enne Tartu maanteele jõudmist, sõitsid vene tankid meie eest läbi ja neid tuli pidevat vooluna. Mis teha? Otsus oli ainuke: ümberpöörda ja Tina tänavale tagasi! Jätsime auto hoovi, kus oli üks väike tööstus, tehti kirjaühmbrikke. Paar aastat tagasi käisin vaatamas, on sarnasena veel praegu säilinud, viis pidi ka ümbrikke tege-ma. Mis edasi? Ainuke vastus: vaja vaadata eriarid, mida asusime kohe omal käel otsima. Nii meie grupp lagunas, jäin kokku Jõgevalt pärit poisiga, kelle nime olen unustanud. Meil õnnestus eriarid saada. Rahvast oli tänaval palju, nii oli hea end nende hulka poetada ja mängida tavalist kodaniku. Kõige raskem probleem oli ööbimisega. Paar ööd magasime põgenike barakkides, mis asusid Mere puisteel. Kuna Tallinnas hakati tasuta leiba jagama pool kilo „näo peale“, käisime ka leivasa-bas. Seal kohtasime üht „vanapapit“, kes sai ara, mis mehed me oleme. Ta küsis, kas meil öömaja on ja vana paistis aus eesti mees olevat, läksime riski peale välja. Tema tegi meile selgeks, et Tallinnast praegu välja minna ei maksa — teel võtavad patrullid kõik meesugusid kinni ja vangilaagri, kui dokumenti pole. Vana viis meid Tartu tänavale asuvasse Jaani kiriku vanadokudesse. Sellel asutusel oli hoovis hobusetall ja heinaküün, vana oligi seel hobuse-mehiks. Elasime seal kaks nädalat, kui saabus Tallinna esimene rong. Kaaslasel oli üks raudteemees tuttav, kelle pool ta vahel käis ning asi teada, millal läheb rong tühiade sõjavangitena Tapa poole. Ülemiste jaamas oli planeeritud rongile saamine. Kõik läks hästi, sõitsime Lehtse jaamani, kuhu jõudsimis õhtul. Minul elas Onu Leht-sest 6 km. kaugusel, nii astusime tema poole. Onu oli küll hirmul, aga andis siiski sõda ja öömaja. Järgmisel hommikul hakkasime astuma, kaaslane otsustas mööda raudtee ääri pidi Jõgevale koju minna. Minu kodu oli 35 km., teises suunas. Kõju jõudsin õnnelikult, kus sain paar nädalat olla, kui võeti vene väkke ja sealt tööpatal-joni, mis asus Tallinnas, Heina tänaval. Seal arreteeriti mind 29. jaanuaril 1946. a. ja premeeriiti 10 + 5 aastaga kommunisti ehitamisele Siberis. Kuid see on teine jutt.

E. A.

Mina, Emil Alesma, parin need mälestused kirja 1994. a. märtsikuul. Kuna sellest ajast on möödunud 50 aastat, siis on võimalikud ka mäluülgand.

Saksa sõjaväkke astusin vabatahtlikult 1941. a. 1. septembril 183. kaitsepataljoni Pald. Alates 1942. a. sõigistes olin 658. lida-pataljoni ehk Rebasse pataljoni. Seal saadeti mind 14. juulil 1944. a. 20 D alluvitseride kooli asukohaga Kaunisrae. Olen sünd. 12.12.1926. a. Järvaamaal J. — Jaani vallas. Elukoht: Viljandi Lina tn. 33, telf. 51494.

Teadeanne

Selleaasta suvel ilmub trükist pataljon „Narva“ mälestusarvamat II osa. Selle pealkirjaks on: „Tugevam kui teras“.

See raamat sisaldab vigade ja eksimuste parandusi, mis raamatust: „Minu au on truudus“ ette on tulnud. Peale selle paljude meeste isiklike väga huvitavaid mälestusi väljaõppelt, tagalas, lahingu-test, puhkusest, haiglastes jne. Eriti aga sündmusi sõja viimastest päevadest kodumaal ja otse peale seda. Kas siis metsa-vannana, sõjavangina või sunnitöölisena kusagil Siberi sunnitöölaagrites.

Raamat ilmub hea paberil, kõva köite-ga ja paljude piltidega.

hävituspataljoni, saaks kuidagi öelduga rahule jääda. Olid ju taluperenaised need, kes toitsid ja jootsid metsavendi, aidates igati kaasa nende võitlustes paljude surmani. Kui laienada mõlemise viisi, siis ka meie isad ja esiisad Vabadussõjas, samuti need, peaaegu 100 000 eestit naist ja meest Teises maailmasõjas, võidakse panna samasse „bändiide“ kategooriasse, sest nemadki võitlesid nõukogude võimu vastu.

Gorbatsõv oma uutmisega arvas, et „sotsialistlikud maad“ on valmis vabatahtlikult kommunisti omaks võtma. Ega ta ei eksinud väga palju! Meiegi tollaegsed riigimehed olid selles enam vähem kindlad, sest alles 1989. a. kiitis Rütelt, et Eesti ei loobu kunagi oma „sotsialistlikust õnnest!“ Kasutades võimalust, muutisid võimukandjad „värvi“, nüüd arvatakse, et nad olid Eesti taasiseseisvustajad!

E.V. 79.a. AASTAPÄEVA AKTUS LONG ISLANDI EESTI KODUS

Eesti Vabariigi 79. aastapäeva tähistati piduliku aktuse ja koosviibimisega 23. veeb., Long Islandi Eesti Kodus, Long Islandi Eesti Võitlejate Ühingu korraldusel.

Long Islandi Eesti Võitlejate Ühingu esimees Harald Salumäe esineb aktuse avasõnaga.

Aktus algas kell 1 p.l. lippude defileega. Lippurid olid Aleksander Korrol, John Käbin ja Alex Vissak. Järgnes USA hümn sopran Helmi Mändsalu esitusel, klaveril saatis Eric Lindemann. Teadustajana tegeles Valdur Pratkan.

Aktuse avasõna ütles L.I. EVÜ esimees Harald Salumäe. Ta tervitas aktusekõnelejaid dr. Lembit Kütti, õp. Uudo Tarit, vane-matekogu esimeest Voldemar Vaherit, Lexingtoni Ave. Koguduse esimeest Voldemar Lundret abikaasadega, esinejaid sopran Helmi Mändsalu, pianist Eric Lindemanni ja kõiki kaaseestlasi, kes nii rohkearvuliselt olid kohale tulnud. Esimees oma kõnes rõhutas 24. veebruaril tähtsust Eesti rahva ajaloos. Seda päeva peame alaliselt mees pidama.

Õp. Uudo Tari palvus oli kõitev. Ta palus rahul ja õnnistust Eesti rahvale ja noorele riigile. Mälestas sangareid, kes oma suurima panuse, oma elu, ohverdasid Eesti eest. Õpetaja palvesõnade lõppedes, sopran Helmi Mändsalu esitas Juhani Aaviku „Laul langenud kangelastele“ mille ajal rahvarõivast Sirje Sakk ja Eva Halla asetasid pärja vabadusvõitlustes langenutele püstitatud mälestussambale. Seda liigutavat elamust jälgisid aktusest osavõtjad vaikse hardusega.

Aktusekõneleja dr. Kütt oma kõnes käsitles Eesti ajalugu Euroopa ajaloost, kasutades huvitavaid näiteid. analoogia ja arvusid. Kõnet läbis mitu teemat.

Esitaks, kõneleja pidas Eesti Vabariigi loomist kaheksa aastakümnet tagasi üheks tähtsamaks saavutuseks Eesti ajaloos, arvustades, et isegi tänapäeval on Euroopas riigita rahvad. Näidatena tõi ta soome-ugri rahvad Venemaal, Wales'i ja šoti rahvad Inglismaal, bretooni ja baski rahvad Prantsusmaal ja katalooni ja baski rahvad Hispaanias. Eesti Iseisvuse Manifest 24. veeb. 1918. aastal ja Tartu Rahuleping 2. veeb. 1920. aastal on ju Eesti Vabariigi juriidilise pidevuse alguseks, mis kõneleja pidas üheks tähtsaks teguriks Eesti taasiseseisvumisele kuus aastat tagasi. Kõneleja tsiteeris Jaan Poska iseloomustust 2. veeb. 1920. aasta kohta:

„Täname päev on kõige tähtsam Eestile tema ajaloos 700 aasta kestel, sest täna esimest korda Eesti määrab ise oma rahva tuleviku saatuse lõplikult.“

Kõneleja lisas veel kaks tähtsat tegurit Eesti taasiseseisvumisel, nimelt eestlaste jõupingutused nii Eestis kui väljaspool Eestit ja Nõukogude Liidu lagunemine. Jõupingutuste al mõttes kõneleja Eestis elavate eestlaste visa eesti keele, eesti kultuuri ja eesti perekonna alalhoidmist ja eestlaste agarat iseseisvust nõudvat poliitilist tegevust nii Eestis, Ameerikas ja mujal. Kõnis kõneleja: mis mõte oleks praegu vene keelt rääkival Eestil?

Teiseks teemaks oli kõnelejal väike-rahvaste ja hiigel impeeriumite vahekorrad, viimaste al mõeldes tõi näiteks Rooma, Inglise ja Vene impeeriumeid. Lisaks impeeriumite tohtu suurusele ja allutatud rahvaste suurele arvule, on sageli im-

peeriumite turnusteks nende koloniseerimispoliitika ja nende toorus ja majanduslik kurnamine allutatud rahvaste seas. Kõneleja leidis, et Nõukogude Liidu toorus Eestis sarnanes Jugoslaavia Bosnia-Hertsegoviina olukorrale viimastel aastatel. Huvitava analoogia Eesti ajaloole tõi kõneleja lirirama oma. Nimelt, nii nagu Vene impeerium asustas kirde Eesti venelastega, nii asustas Inglismaa kirde lirirama, tänapäeva Põhja-lirirama, inglase ja šotlastega.

Kõneleja toonitas, et paljudes rahvaste vahelistes konfliktides tänapäeval on süüdi impeeriumid, kes väikerahvaid allutavad, mitte need väikerahvad, kes oma pead tõstavad.

Tagajärjed impeeriumite poolt allutatud rahvaste seas võivad olla masendavad. Niisiis, ei oska liriramaal suur osa rahvast iiri keelt. Eesti rahvaarvu juurdekasv viimase kaheksa sajandi jooksul on kaugele alla Euroopa keskmise. Võrdluseks, vene ja inglise rahvaarvu juurdekasv on kaugele üle Euroopa keskmise. Mida kõnelejat eriti segas on aga lõhe, mis on tekkinud mitmete Eestis elavate eestlaste ja siinsete eestlaste vahel, mida ta iseloomustas kui Vene punaimpeeriumi pärandit. Oma arvamust selles asjus avaldas ta järgmises näitega. Kui aktuse kõneleja käest 1995. aastal Eestis küsitud, kas ta on „kodu-eestlane“ või „välis-eestlane“, siis vastanud ta, et hoopis „päris-eestlane“.

Kõneleja rõhutas eestlaste ühte hoidmist tähtsust ja ka eesti ühiskonna alal hoidmist tähtsust Ameerikas ja mujal lääne maailmas. Need kindlustaksid Eesti Vabariigi ja eesti rahva tulevikku. Eriti vajalikuks lähtulevikus pidas kõneleja Eestil NATO riikide liitu pääsemist, et kaitsa Eestit Vene impeeriumi hädaohust. Kuna aktus toimus eesti riigimehe Konstantin Pätsi sünnipäeval, 23. veeb., tsiteeris kõneleja Pätsi viimast lükist:

„Ühte hoida — see on praeguse aja kõige suurem käsk eesti rahvale. Meie peame selleks kõik tegema, et võiksime rasked ajad üle elada ilma, et meie rahva elujõud ja eluhoog praeguse aja raskuste all kannataks. Seda suudame ainult ühisel jõul.“

Lõpetades tsitaadi, palus aktusekõneleja aktuse rahvast püsti tõusta leinaseisakuks Konstantin Pätsi mälestuseks. Dr. Kütt väga sisukas kõne võeti vastu kiitva aplausiga.

Järgnes sopran Helmi Mändsalu poolt esitatud Juhani Aaviku „Hoia Jumal Eestit“ pianist Eric Lindemanni klaverisaat publiku kaasa lauldes ja püsti seistes. Pianist Eric Lindemanni ettekandeks kuulsime põimiku C.P.E. Bach'i heliteostest.

Eesti Vabadussõjast ja teistest vabadusvõitlustest osavõtnud aastas L.I. EVÜ esimees Harald Salumäe, keda assestereisid ühingu naisliikmed Ella Ojand ja Asta Salumäe, kinnitades sõjaveteranidele rinda sini-must-valge lindi.

E.V. 79. aastapäeva puhul kirjalik tervitus oli saabus: ud ERKU esimees Mati Kõivalt. Kohalviibiv Vanematekogu esimees Voldemar Vaher tervitas L.I. EVÜningut. Ta tõstis venvalt esile L.I. EVÜningu tegevust ja soovis eda eelseisvateks ettevõteteks.

Lõppsõna oli Vladimir Müürisepa poolt. Ta tänas õp. Tarit. aktusekõnelejat dr. Kütti, esinejaid, aktusest osavõtjaid ja kõiki, kes oma panuse andsid E.V. 79. aastapäeva tähistamise läbiviimisel. Kinnised ümbrikud andis üle sopran Helmi Mändsalu ja pianist Eric Lindemannile. Tänu-täheds dr. Kütile, L.I. EVÜ poolt, esimees Harald Salumäe. kinkis kullatehnikas valmistatud „Kalevipoja“. Aktus lõppes Eesti hünni laulmise ja lippude välja viimisega.

Järgnes seltskondlik koosviibimine sooja eine, kohvi ja kookidega. Ei puudunud ka loterii, mille läbi viisid Eha Smit ja Alar Sakk. Loteriituld oli rikkalik, iga ese leidis uue kodu.

Meeleolurikas koosviibimine lõppes lootuses, hoida alal meie rahvuslikku ühis-tööd ja mitte kunagi unustada Eestit, meie sünnimaad.

Jaan Kuningas:

EESTI IDAPALJONID LAHINGUTES (5)

Viimased haavatud tuuakse sidumisele. Selle päeva nappide tundide jooksul on neid olnud väga palju. Langenute arv pole veel teada. Siduja, velsker, on üleni vere-ga määrdunud, kuid tegutseb väsimatult ja väga hoolikalt oigavaid abivajajaid koheldes.

Käskjalad kaivavad ja istuvad staabi-baraki ees surmväsinud nägudega. Siis aga ütleb üks: „No oli see va'st alles saun!“ Teine hakkab kiruma hispaanlast, kes tahes abistada eestlast, olid avanud flankeriva tule eestlaste positsioonide ette, kuid nii õnnelt, et eestlased ise satutsid nende kuulide alla. Kolmas aga seletab rõõmsaks muutudes, et selle ette-nihutatud eelpostis asunud allohvitser Nolk'i poisid olid tõesti vahvad ja tegid head tööd. Lasid sadadele ivanitele kuulid küljepealt keredesse!

Staabit paremal asuva patarei ülem saadab tsiklimehega teate; vankad on ilmunud tema torude juurde. Saatke abl. Aga abi polnud võimalik mingsugust saata. Pataljonile komandopunkti juures oli kokku ainult kümmekond meest ja ka siia oli oodata iga silmapilk venelaste ilumist metsast. Sealt, esialgu, küll ilmus ainult üksikuid 4. kompanii võitlejaid.

Esimesed varud, ei tea kust kokkukorjatud, saabuvad pärastõunal, üheaegselt varudega saabub ka diviisilema käsk; tõmbuda tagasi ühe kilomeetri võrra ja sealt organiseerida vasturünnak.

Kapten Rebane vaidleb käsure vastu. Ei saa oletada, et venelased kohekselt suudaksid rünnata, sest selleks pole neil jõudu. Sakslased puhastagu metsa läbitunginutest ja siis, koos „metsapuhastajatega“, võtame tagasi laskepessad eesliinile. See oleks seotud vähemate kaotustega kui diviisi plaan. Aga kõigepealt on vaja metsasoolevad venelased äralgutada nende tagalast. Diviisilem nõustub Rebase plaaniga. Metsajooksunud venelased lõigatakse tagalast ära ja hävitatakse järgmisel päeval lennukipommidega. Pommitamise metsas on mitu korda hirmsam kui lagedal väljal, sest metsas tapavad ju pommitamise ajal puudki.

Lahingupäeva õhtu eel antakse siiski

Toimetuse lisad:

„ERNA“ PATALJONI AJALUGU ILMUS MÜÜGILE

Tallinnas ilmus 1996. a. suvel A/S JMR-i kirjastuselt raamat: „ERNA“ LEGENDID JA TEGELIKKUS, 291 lhk., 137 fotot. Autoriks on Ülo Jõgi — üks vähesteist veel elus olevaist „Erna“ grupi võitlejatest, kes teenisid selles üksuses algusest lõpuni. Autor toob esmakordselt avalikkuse ette palju seni teadmata üksikajutusi üksuse tegevusest nii Eestis, kui väljaspool Eestit (Soomes ja Norras). Raamatus on täielik nimistu pataljonis ja selle eriüksusis („Sisu“, „Haukka“, kaugluure j.t.) teeninud võitlejatest.

Raamatut on võimalik tellida aadressil: Dr. Aksel Püström, 14 Cora Lane, Chester, NJ 07930, USA. Tel.: (908) 879-5017. Hinnaks on: USS25 (+saatekulu). Palutakse saata tshekk. või „Money Order“.

AURAAMAT „PRO PATRIA“

Nagu viimased andmed Tallinnast kõnelevad, on Auraamatu nimistule saabunud täienduseks veel ligi 1600 nime, ning uute kui paranduste osas. Kõik see nõuab toimetusel aega, et neid kompuuterisse lisada. Sellest olenevalt hilineb ka lõplik Auraamatu valmimine, mis siiski loodevatel peaks ilmuma septembri kuus ja „kuldtahtedega“! Olgu lisatud, et see koguteos hõlmab ainult II Maailmasõjas kommunistide vastu sõdinud langenuid ja kadunud, kes võitlesid Vaba Eesti eest!

Andmeil: Y.A. 21.03.97

käsk kaotatud eesliini tagasivallutamiseks, kuid see ei õnnestu jõu nappuse tõttu. Aga varusid tuleb järjest juurde ja võitlus jätkub. Järgmisel päeval on kohal ka saksa hävitajad ja nüüd käib õhus palju ägedam lahing kui maapeal. Ja siis tuleb teade, et eestlased vahetatakse välja ja edaspidistest lahingutest enam osa ei võta. 659. pataljonist jäävad mõned väikesed üksused kohale ja need teevad kaasa lahingud, mis kestavad selles loigus kuni 30. märtsini. Seega algusest peale kokku 11 päeva.

LÕPETUSEKS

Lõpetuseks peaks sobima kõige paremini 658. pataljoni adjutandi Valdo Jürisaare kokkuvõtte neist lahingutest oma raamatus „Kahe rinde vahel“ 94. leheküljelt. See kõlab nii:

„Kui venelastel too 19. märtsi läbimurre oleks õnnestunud, siis oleks neil tee Gatšina peale lahti olnud, sest vahepealseid positsioone ei olnud. Punaväe osade jõude Gatšina rumbi, oleks arvatavasti järgnenud nende väljatung ka Oranienbaumi katlast Kingissepa ja Volossovo suunas. 18. armee oleks Narvast äralõigatud ja venelased oleksid seisnud Narva väravate ees.“

Juhuslikult asus venelaste rünnaku raskuspunkti vastas just eesti üksus kuue kompanii tugevuses. Traditsiooniliselt jäidi kohale, sellega võimaldades varude koahloetoomist, millised siis eesti kompaniide vahelisest lüngast läbitunginud punaväeosad olid lõikasin ja hävitasid.“

Arvestades II Laadoga lahingu väga suurt tähtsust kogu Leningraadi rinde püsimajäämisele, riskis korpuseülem kindral Hilpert eestlastele annetada raudriste, kuna peakorterit nõusolek selleks saabus alles paar kuud hiljem.

Käesoleva mälestustekilluga karmidest ja ammusest idarinde päevadest 1941/1942. aastal, kutsun ma üles endiseid idapataljonide võitlejaid kirja panema oma mälestusi ja saatma need ära koostatavale „MÄLESTUSTERAAMATU“ toimetkonnale, aadressil: E.I.V.K. Pelguranna tn. 51-44., EE 0003. Tallinn.

(Lõpp)

KONTAKTIOTSIMISED

Viktor Aasjõe't (Adamson) otsib õde Erika Saul, Pärnu tän 60-1, Paide EE 2820.

Riho Rõigas, sünd. 1918. a. Tallinnas, oli kutseline sõjaväelane ning ohvitser, saksa sõjaväes (Eesti Leegion jm) alates 1941. aastast, olevat langenud 45. rügemendis 1945. a. kevadel Opleni kotis. Lähemaid teateid tema saatuse kohta ootab abikaasa pr. Hilja-Kai Lindström/Rõigas, aadress: Luite 7-1, Tallinn, EE0013, Estonia.

August Toomel, sünd. 1912. a. Virumaal, oli talvel 1944-45 Neuhammeri laagris, taganemiste ajal kevadel 1945 olevat hukkunud ühel siilal õhurünnaku ajal. Teateid tema kohta ootab abikaasa pr. Ilse Ooden/Toomel, aadress: Niidu 3, Kiviõli, Ida-Virumaa EE2040, Estonia.

Teadeanne

Ka 1997 korraldab „Kameradenwerk Korps Steiner“, nüüd neljandat korda, ühisreis Eestisse.

Ärarend toimub Hamburgist 25. juulil Estonian Airlines Tallinna. 26. — 27.7.97 on suur kohtamine relavendadega oma-aegsest pataljonist „Narva“ Elvas.

Nädal sellelajale külastatakse Maarjamäe Tallinnas, Grenaderi-mäe Sinimägedes, Narvat ja Narva-Jõesuud. Laupäeval 2. augustil on suur kohtamine Eesti Vabadusvõitlejate ja 20. diviisi veterandega Võrus.

Esialgu kalkuleeritud kulud lennule, korteritele, toituksutamiseks, bussisõidud ja külastused ka 1500.-DM.

Valdek Raiend:

KILDE „VÕITLEJA“ MINEVIKURADELT...

Saaremaa ajalugu oli kuni Eesti Vabariigi loomiseni 1918 erinev Eestimaa kubermangu ajaloo. Saaremaa kuulus Liivimaa kubermangu ja igasuguse asjaajamine toimus Riias. Olemas sageli kuulnud humoorikat väljendust, et mina ei ole eestlane vaid olen saarlane jne.

Ühenduses Tsaari-Venemaa lagunemisega okupeerisid sakslased Eesti saarestiku oktoobri algul 1917 ja Brest-Litovskis kirjutati alla vaherahu-lepingule 2. (15) detsembril 1917, milles Poola-, Leedu- ja Kuramaa saavad kuuluma Saksamaale ja Eesti- ja Liivimaalet tuleks Venemaa „okupatsiooniväed“ viivitamatult välja viia, et kohalik rahvas — mõeldud muidugi saks-

lasi — saaks end „vabalt“ avaldada Saksamaa kasuks. Nii kestis Saksa okupatsioon Saaremaal kuus kuud kauekumandri ja saarlaste pahameelt oskasid kohalikud kommunistid osavalt kasutada igasuguse mujalt tulevate korralduste vastu, kaasaarvatud Eesti Vabariigi Vabadussõda.

Kommunistid relvastatud mäss Eesti saartel 16. kuni 21. veebruarini 1919, aastal on Eesti riikliku iseseisvuse ajaloos üks vähekirjeldatud episood. Eesti Vabadussõja Ajalugu pühendab n.n. Saaremaa mässule ainult ühe lehekülje.

„Võitlejas“ nr. 4/5, mais 1957 kirjutas 40 aastat tagasi samal teemal ksv. Ed. Vallaste:

Punaarmee hilines Saaremaa sõtta

Kommunistide versioon relvastatud mässust Eesti saartel 1919. a.

Okupeeritud Eestis on avaldatud nõukogude võimu andmeid kõnesoleva sündmuse kohta ja need toovad uut huvitavat valgust 1919. aastal aset leidnud sündmustesse.

Eesti-poolsetes materjalides Saaremaa mässu kohta ei ole kunagi kindlakujuliselt esile toodud tõsiasi, et mäss ei tekkinud kohaliku rahva spontaanset vastuhakust, vaid oli organiseeritud kommunistide poolt teadlikult selleks, et võimaldada Nõukogude Venemaa punaarmeele maanduda Saaremaal ja sellega pääseda noorele Eesti Vabariigile seljataha.

Mida Vabadussõja Ajaloos ainult oletatakse, seda kinnitavad nüüd mitmed sõnavõtjad nõukogude ajakirjanduses, näiteks V. Kohh, V. Niit ja teised, kes enamuses ise relvastatud vastuhakust osa võtnud.

Saarte mässajate kaks Aleksandrit

„Saaremaa“, „sõjas“ oli punastel ka oma „peastaap“. Imelikul kombel aga ei avalda ka nõukogude autorid selte juhtiva keskuse koosseisu, kuigi müüdi tuuakse esile paljude teisejärguliste tegelaste nimesid.

Saaremaa oma meestest olid silmapaisvatamaks kaks juhitavat kuju, Aleksander Ohak ja Aleksander Koit, kes olid mõlemad kommunistid nakatunud Vene sõjaväeteenistuses olles.

Noor Eesti Vabariik oli endiselt Vene riigilt püüdnud saanud ühiskondliku ühekohtu neudesse. Saaremaa kreisi 12 kihelkonna kohta loetleti 120 mõisa ja saarte elanikkonna elujärg oli vilets. Saksa okupatsiooniväed maabusid Saaremaal 29. septembril 1917 ja jäid maale kuni 1918. aasta novembrini — neljateistkümneks kuuks. Saksa kuberner Balck pigistas kehvast, suurest maast äraltõlgitud okupatsioonialast välja kõik, mis võtta oli.

Mäss algas mõrtsukatooga

Kui Eesti Vabariigi poolt kuulutati 1919. aasta veebruaris välja mobilisatsioon Muihu, Ellamaa, Uuemõisa ja Maasi valdades ning mehed käsutati 16. veebruariks Kuivastusse saamiseks suurele maale, selendasid kommunistid, et nüüd saadetakse saarlasi sõdima saksa parunite eest. Ellamaa vallas Männiku-Jüri talus peeti eelmisel ööl salakooale, millest osa võttis ligi kakskümmend kommunisti kogu Saaremaalt ja Muihu saartelt. Nõupidamisel määrati kindlaks tegevuskava ja jagati välja püssid.

16. veebruaril Kuivastus hüüdis etapi-komandant lipnik Arseni Jefimov mobiliseeritud nimepidi välja, et neid saata Haapsallu. Enamus meestest küsis korralikult, kuid varsti hakkas tagantpoolt kuuluduma mõnitavaid vahelühendeid. Kui lipnik Jefimov mehi korrale kutsus, kõlas äkki mitu püssipauku, mis surmasid noore ohvitseri. Kommunistlikud püssimehed käsutasid nüüd kõik mobiliseeritud tagasi Saaremaale, Kuressaare linna vallutama.

Saaremaa kaitseliidu ülem J. Poopuu oli sel ajal parajasti käsutatud Tallinna tema määramise puhul uuele kohale.

Uueks kaitseliidu ülemaks määratud leitnant Karl Tulmin pidi kohale jõudma alles 17. veebruaril. Kuressaare oli saarte kaitseliidu ajutiseks ülemaks lipnik Karl Tamm, kellel ei olnud käsutada sõjaväeosi. Seega oli silmapilk mässu algamises soodus.

Kommunistid vallutasid Kuivastus asuva relvalaia, jagades püssid ja laskemoona meeste kätte, kes vastuhaku-mõttega kergemini näisid leppivat. Kui järgmisel päeval Kuivastus jõudis leitnant Karl Tulmin ja läks postkontorisse, et hankida küdi-hobuseid Kuressaarde sõiduks, lasti ta kommunistide poolt seljatagant maha. Leitnant Tulmin ei teadnudki veel, et Kuivastu postkontor oli juba mässajate valduses.

Kommunistid kuulutasid Saaremaal ja teistel saartel välja üldmobilisatsiooni meestele 18 kuni 45 aasta vanuses. Mahalaskmise ähvarduse tõttu said kommunistid nende enesete andmetel kokku 1000 meest. Juba varem olid mitmel pool üle kogu Saaremaa kindlate kommunistide juures loodud väiksemad kohalikud relvalaod, näiteks Kärla vallas Pai küla elaniku Villem Niiti juures ja mujal. Sealt anti mobiliseeritule relvastus välja ja nad saadeti kommunistide valve all Kuressaarde.

Kuressaare linna piiramine

Ainuke punkt kogu Saaremaal, kust mässajad teadsid oodata vastupanu, oli Kuressaare linn. 18. veebruariks kogunes mässajate sõjavägi Kuressaare alla ja haaras linna mitmel pool ümber. Mässajate peastaap oli oma mehed jaotanud kolme lahingugruppi, keskustega Vaivere, Upa küla ja Kellamäe.

Peastaabi asukohaks oli Upa küla ja selle grupi juhiks oli Aleksander Koit. Kellamäe suunas tegutsenud grupi juhiks madrus Aleksander Ohak, kellele abiks olid hakkas lipnik H. Jõgi, kes oma kommunistist venna mõjutusel liitus mässajatega.

Aleksander Ohak ja lipnik Jõgi pooldasid kohest Kuressaare ründamist kolmest küljest, kuna teati, et linnas ei ole nime-tamistvääreid kaitsjõudusid. Kuid peastaabit Upa külast tuli kategooriline käsk: „Mitte rünnata, vaid ära oodata puna-armee osade saabumist Saaremaale üle Heinaste sadama“. Seega oli mässajate peastaabile teatatud, et punaarmee saadab Riia lahe rannikul asuva Heinaste sadama kaudu Saaremaa mässajale abi.

Kuressaare asuv kaitseliidu ülem k.t. lipnik Karl Tamm otsustas vaenlast rünnata väljapoolt linna ja ta tagasi lööda, enne kui ta suudab sissetungi linna üldse alustada. Lipnik Tamm sai kokku koguda ainult 112 meest kaitseliitlast ja koolipoisse, kes lipnik Bernhard Johansonit juhtimisel saadeti enam kui tuhandemehelise mässajate väe vastu.

Laseme nüüd jutustada Kellamäe võit-lusgrupis tegutsenud aktiivsel kommunistil Villem Niitil selle väljatungi käigust:

„Linna poolt algas kaitseliitlaste ja koolipoiste pealetung, kes lootsid ülestõus-tuse laiali ajada. Kuid asi kujunes teist-suguseks. Ülestõusnud avasid marulise

EESTI IDAPATALJONIDE ENDISTE VÕITLEJATE AASTAKOOSOLEK TALLINNAS

Eesti endised idapataljonide võitlejad kogunesid 03. veebruaril Tallinnas „Sakala Keskuse“ teatrisaali 1996. a. aruande- ja aastakoosolekule. Kokku tuli 198-mehest, Eesti II Vabadussõja veteranist, 78 üle vabariigi. Arvestades talvist aastaaga ja halba liikulolusid ning kunagiste sõjameeste nüüdset kõrget iga, oli osavõtt oodatust rohkearvulisem. Kõikidele osavõtjatele maksti välja edasi-tagasi sõidukulud ja jagati tasuta Saksamaalt saadud humanitaarabi. Peamiselt kantuid riuetesemeid.

Aastakoosoleku avas EIVK juhatuse esimees ksv. Jaan Kuningas, kes oma lühikeses avakõnes märkis, et eile, 02. veebruaril 1920. aastal, seega 77 aastat tagasi, kirjutati alla Eesti Vabariigi ja Nõukogude Venemaa vaheline rahuleping Tartus, millele lõppes 14 kuud kestnud Eesti Vabadussõda. Eesti Vabadussõjas langes 3588 sõdurit ja ohvitseri. Kui palju ohvreid nõudis Eesti II Vabadussõda 1941–1944. ei tea tänaseni keegi ja vaevalt seda keegi kunagi täpselt teada saabki. ...

Kõige vaba ja iseseisva Eesti eest langenute mälestuseks süütas ksv. J. Kuningas küünla ja kahe minutilise leinaseisakuga mälestati neid, keda enam meie riigis ei ole. ...

See kahe minutilise leinaseisak on täna-astele veteranidele Eesti Vabariigi ajast jätkuv traditsioon, mil iga aasta 2. veebruaril kell 11.30 kogu vaba eesti rahvas kahe minutilise leinaseisakuga mälestas vabaduse ja iseseisvuse eest langenuid.

EIVK aastakoosoleku juhatajaks valiti ksv. Karl Soomägi, Pärnust ja protokolli-jaks ksv. Heino Argus Tallinnast.

Pärast EIVK juhatuse esimehe, EIVK revisjonikomisjoni ja EIVK ajalootoimkonna aruannete ärakuulamist ja kinnitamist asuti, vastavalt päevakorrale, valimiste juurde.

Eesti Idapataljonide Võitlejate Klubi juhatuse esimeheks valiti valdava häälteenamusega senine esimees Jaan Kuningas ja peale tema EIVK juhatuse veel 8 liiget: Heino Argus — Tallinnast, Endel Parm — Tallinnast, Helmut Tamme — Tallinnast, Ergav Urajoie — Tallinnast, Meinhard Toom — Tartust, Emil Alesma — Viljandist, Rinaldi Merilo — Rakverest, Vambola Rimmel — Pärnust ja EIVK juhatuse liikmekandidaadiks Gerhard Niit — Tartust.

EIVK revisjonikomisjon, koosseisus: Lembit Sõnajalg — Tallinnast, Ago Truu — Viljandist ja Uno Nilson — Sakust, valiti täis-koosseisus tagasi selleks tegevusaastaks.

EIVK ajalootoimikond, endises koosseisus, tuleb kokku EIVK uue juhatuse eeloleval koosolekul, kus otsustatakse ajalootoimkonna edasine koosseis ja toimikonna tööülesanded idapataljonide võitlejate „Mälestusteraamatu“ koostamisel, millele on senini laekunud ligi 2000 lehekülge mitmesuguseid sõjaajaloolisi kirju, fotosid ja lindistusi sõjameeste jutustustega. Materjalide laekumine jätkub ja neid võtab vastu ksv. Jaan Kuningas, Pelguranna tn. 51 — 44, EE 0003, Tallinn.

Läbiraakimised kohapeal üleskerkinud küsimustest olid sõnavõtturohkod. Tehti palju ettepanekuid ja soovitusi pöördumiseks E. V. valitsuse ja sotsiaalministeeriumi pool, meesugustele veteranidele toetuste ja soodustuste saamiseks. Märkti ära, et senini on idapataljonides võideldud, eesti esimesed vabatahtlikud vabadusvõitlejad, saanud oma kokkutulekute organiseerimiseks rahalisi toetusi ainult Välis-Eesti relvavendadelt ja Välis-Eesti organisatsioonidelt, mitte sentigi Kodu-Eestist. EIVK juhatuse esimees J. Kuningas oma vastuses sõnavõtjatele nentis, et nii see tõepoolest on olnud, et meid on senini tõhusalt toetanud välis-eestlastest relvavennad ja kõik pöördumised Eesti valitsuse poole on jäänud tagajärjetuks, kuid mõned kodumaa aktiivsed isid on siiski meie kokkutulekuid toetanud materjalselt, andes meile oma toodangust sõdavalat-joodavat. Kõneleja arvas, et kui selline olukord ka jääb kestma selleks aastaks, siis pole asi veel kõige hullem. Keeruliseks läheb see küsimus siis, kui Välis-Eesti toetajad meil ärajäevad. Vaatamata kõigile, otsustati taas, ühiselt viljandi Sõjameeste Sakala Ühingu, nagu eelmiselgi suvel, korraldada kõigi idapataljonide võitlejate kokkutulek augusti kuu keskel Viljandis.

Eesti idapataljonide endiste võitlejate aastakoosolek lõppes Eesti riigihümni III salmi laulmisega.

Jaan Kuningas

tule. Kaitseliitlaste juht leitnant Väli sai mõlemast jalast haavata. Haavatuid oli rohkesti ja valged taganesisid paaniliselt linna tagasi. Nüüd oleks olnud paras aeg neid jälitada, mida Ohak ka väga soovis, kuid peastaap ei andnud selleks luba“.

Eestipoolsetel andmetel oli Kuressaarest välja tunginud salga juhiks lipnik Bernhard Johanson, nagu eespool märgitud, kuid kommunistide andmetel olnud salga juhiks Väli nimeline ohvitser, pealegi leitnandi aukraad, mis ei ole usutav, kuna kogu saarte kaitseliidu ülemaks oli ajuti-selt lipnik.

Välkkire purustav löök mandriit

Saarte loime pandud mõrtsukatööd ja relvastatud vastuhakk said Tallinnas kohe teatavaks ja 17. veebruaril määras ülemjuhataja suurtükilaev „Lembit“ komandöri, nooremleitnanti J. Klaari korda jalule seadma. J. Klaarile anti 132 jala, 110 ratsameest ja 12 kergekuulipildujat.

18. veebruaril maandus J. Klaari salk Muihu saarel Raugi juures. Pärastlõunal üks grupp läks Kuivastu peale, teine Hella-maa-Soonda-Viira küla suunas. 20. veebruariks oli Orissaare vallutatud ja tee Kuressaare peale vaba.

Mässajate peastaap ootas aga puna-armee väeosade saabumist Heinaste kaudu ja ei teinud endale muret, ei maakuu-lamise ega julgustusosade väljapanemise-ga. Selletõttu oli n.-ltn. J. Klaari võima-lid vastast üllatada. Kuid laseme rääkida V. Kohhi nimelisel sõnavõtjal okupeeritud Eestist:

„21. veebruari keskpäevaks olid karis-tussalga peajõud juba kilomeetri kauge-sel Upa külast, millele nad alustasid pea-letungi kahest küljest. Ootamatu peale-

tung Upale tekitas ülestõusnute keskel segadust. Nad osutusid kahe tule vahel olevaks. Lahing kestis enam kui tund aega. Lahinguväljale jäid enam kui 100 ülestõusnu laihad. Pärast Upa ja Vaivere külade vallutamist karistussalk läks Kuressaarde“.

Voldemar Niit jutustab omalt poolt: „Õhtupoolikul sadas lumelõrtsi. Korraga kuuldus Upa küla poolt kuulipildujate raginat. Eduard Mändmets läks olukorda selgitama, kuid sattus otse Tallinnast tul-nud regulaarväe ette, kes piiras sisse Upa küla ja pidas ülestõusnute-ga lahingut. Mändmets pääses põgenema lausa kuuli-rahe alt“.

Kuna õhtu peale tuli, ei rünnanud J. Klaar Kellamäe gruppi ja seal viibinud mehed valgusid õõpimusele katte all laiali. Sellega lõppes sõda Saaremaal. Nais-kommunist Marie Ellam, kes relvastatud mässust osa võttis, lasti maha Põides. Aleksander Koit tabati ja lasti maha alles 14. märtsil, kuid juba 7. märtsiks oli rahu ja kord kogu Saaremaal jälle seadud.

N.-ltn. J. Klaar laskis välkkohtu otsusel maha lasta mässu tähtsamad nimehanded. Kommunistide jutt massilisest mahalask-misest on aga aluseta. Tänapäevani ela-vad Villem Niit ja tema vend Jüri Niit, kes oli Kuressaare vanglas, samuti ka maa-kuulajana märgitud Eduard Mändmets. Sergei Läts, Aleksander Luks, Aleksander Kamm ja paljud teised, kes relv käes võisid osa mässust, elavad tänapäevalgi, kuna J. Klaar neid ei lugenud mässu eest-vedajaiks. Üldiselt oli ainult väike käputäis saarlasi, kes riigivastase vandenõuga teadlikult kaasa läksid. Saarte mehed võitlesid hiljem Vabadussõjas idaväenlaste vastu sama vapralt kui mandri mehedki.

TERVITAME KÕIKI RAHVUSKAASLASI VÕIDUPÜHAL 1997!

Võidupüha puhul tervitame relvavendi ja kõiki kaaseestlasi!

Ülemaailmne Eesti Vabadusvõitlejate Keskus

Eesti Vabadusvõitlejate Liit Kanadas

Toronto Eesti Võitlejate Ühing

Hamiltoni Eesti Võitlejate Ühing

Montreali Eesti Võitlejate Ühing

Eesti Ohvitseridekogu Kanadas

Soomepoiste Klubi Torontos

Lennupäepoiste Klubi

Eesti Sihtkapital Kanadas

Annetused, testamendi-pärandused ja mälestusfondid
on tulumaksuvabad. Suunake oma annetused noortele
ja teistele eesti organisatsioonidele

Eesti Sihtkapital Kanadas

kaudu tulumaksuvaba kviitungi saamiseks!
Eesti Maja, 958 Broadview Avenue, Toronto, Ontario M4K 2R6

H. Later & Company Ltd.

Insurance Brokers

101 Duncan Mill Road, Suite 300

Don Mills, Ontario M3B 1Z3

Telefon (416) 445-4451 Fax (416) 445-5133

DR. RAIMUND PAHAPILL M.D., C.C.F.P.

Suite 315 Rosedale Medical Centre
600 Sherbourne Street
Toronto, ON M4X 1L5
Telefon (416) 921-7777

Meie Elu

Eestlaste ajaleht Kanadas

958 Broadview Avenue, Toronto, Ont. M4K 2R6

Talituse telefon (416) 466-0951

Toimetuse telefon (416) 466-8404

Kindlustusbüroo

HEINSOO INSURANCE BROKERS LTD.

Eesti Maja, ruum 202, 958 Broadview Avenue
Toronto, ON M4K 2R6
Telefon (416) 461-0764 Fax (416) 461-0448

KUTSEOSKUSLIK TRÜKKIMINE ja LADUMINE
OFFSET ja LETTERPRESS

OMA PRESS LIMITED

1955 Leslie Street
Don Mills, Ontario M3B 2M3
Tel. (416) 444-1084 Fax (416) 444-9365

Eriti eesti sõjainvaliide meenutades,

EESTI INVALIIDE TOETAV NAISRING TORONTOS

TORONTO EESTI ÜHISPANK

Asukoht: Eesti Majas, 958 Broadview Avenue
Toronto, Ontario M4K 2R6
Telefon 465-4659, Fax 465-8442

32 aastat kommunismi vastast EESTI VABADUSVÕITLUST

Eesti Rahvuslaste Kogu Kanadas
ja
Ajakiri „Rahvuslane“

VABA EESTLANE

120A Willowdale Avenue
Willowdale, Ontario M2N 4Y2
Telefonid: 733-4550 ja 733-4551

Tulevane mälestusmärk II maailmasõjas langenud eestlastele Tallinnas

Tavaliselt iga riigi pealinnas, kusil siimapaistval kohal, asub üks ausammas või monument, mis annab riigi kodanikkudele ülevuse tunde ning tahet ja jõudu headeks tegudeks. Tähtsamal pidupäeval rivistatakse seal üles sõjaväe üksused ja väliskülalised asetavale sellele pärdjad või lilled, avaldades sellega tunnustust riigi ja rahva vabadusele ja selle eest langenutele.

Tallinnas, Eesti riigi pealinnas, sellist ausammas või monumenti veel ei ole. Tõnis-mäel Eesti Korpus Punaarmee koosseisus püstitas monumenti Punaarmee langenute mälestuseks, mis on rahva hulgas vapupunkti ja sellesse monumenti ei suhtuta heatahtlikult enamus eestlaste poolt. Suurem osa eestlasti ootab, et mälestusmärk, mis püstitamisele tuleks, peaks olema sellise mõttega, et austatakse langenuid sõjamehi, kes teenisid mitte ainult Punaarmees, vaid ka neid, kes teenisid Saksa sõjaväes, samuti võitlejaid, kes langesid Soome sõjaväe teenides.

Siinjuures peab meelde tuletama, et need eestlased, kes pagesid Teise maailmasõja ajal Soome, ei teinud seda mitte kõrgete ideaalide taustal, vaid selleks, et Eestis toimuvast mobilisatsioonist pääseda. Kuna neil Soomes tööd ega enda üldilpääsimise võimalusi polnud leida, olid nad sunnitud astuma nn. vabatahtlikult Soome sõjaväkke. Kuna Soomel oli olnud raskeid inimkaotusi, oli iga terve noormees terelelnud.

Eestlased, kes teenisid Soome sõjaväes ja langesid võitlustel Soome eest, nende austuseks ja mälestuseks on juba ammu Soomes mälestusmärk püstitatud. Nende võitlust Soomes Eesti eest või Eesti heaks, nagu tihti mälestustest armastatakse kirjutada, on kuidagi raske arusaada ega saa võrrelda eesti sõduriga, kes võitles Saksa sõjaväes. Sellepärast Tallinnasse kavatselava mälestusmärgi sümboolseses esitluses ja mõttesse sisseidada ka nn. langenud „soomepoisid“, ei näi küllalt loogiline olevat?

Jääb ka küsimuseks, kui palju oli Soome Saksamaale tööleeks liitlaseks Teises maailmasõjas? Soome pidas N. Liiduga justkui „privaat sõda“, saboteerides Leningradi vallutamise operatsioone, keeldudes oma territooriumi kasutamist Leningradi lõplikuks vallutamiseks.

Võib arvata, et ebapraktiliselt nõuandeid ja soovitusi tehti Soome Ülemjuhatause

poolt Saksa sõjaväele ka Murmanskis rindel, et sakslaste edasitug sead nurjaks. Nelja-aastase visa võitluste tagajärjel Murmansk jäi vallutamata ja parkkina kangaskalmistule jäi maha mälestuseks üle 10 000 saksa sõduri haua.

Peale selle Soome „separaat rahu“ N. Liiduga pani eriti Balti riigid ootamatult täbarasse olukorda, mille tõttu eesti rahvas tänaseni kannab sügavaid arme oma hinges. Peab siinjuures veel tähendama, et Saksamaa ei oleks Teises maailmasõjas kunagi võitjana välja tulnud, kui Soome oleks olnud Saksamaale tööleeks sõjapartneriks. Nad oleksid teinud N. Liidule nipalju inimkaotusi ja materjalsid kahjusid, et N. Liit poleks enam olnud võimeline Ida- ja Kesk-Euroopasse tungima. Seega kõigil Ida-Euroopa riigid oleksid pääsenud 50. aastastest N. Liidu ikkest.

Neil eestlastel, kes võitlesid Saksa sõjaväes, oli algusest peale selga, et Punaarmee ja Kommunistlik Partei on kuritegelikud organisatsioonid eestlaste suhtes, nende vastu tuli võidelda, võtta relvi ja varustust sealt, kus oli saada. Eesti riigil polnud neid pakkuda, sakslastelt neid saada oli ainus võimalus. Seepärast eestlased, ärge kahetsege, et võitlesite võõras sõjaväevormis. Pidime võitlema karmis kliimas ja „pool-alasti“, seda teha oleks olnud võimatu. Sõja ajal relvad ja varustus tuleb alati kuskilt mujalt.

Sellepärast austada ja mälestada langenuid eestlasti saksa sõjaväes ja esitleda seda mõtet tulevases püstitatavas mälestusmärgis, on täiesti loogiline ja õiglane. Loomulikult langenuid eestlasti Punaarmee koosseisus tuleks austada ja mälestada ning esitleda tulevases mälestusmärgis kui Nõukogude võimu ohvreid koos teiste mõrvatute ja küüditatutega.

Siduda Soome sõjaväes langenute eestlaste saatust tulevase Tallinna mälestusmärgiga, ei näi olevat loogiline ja vajaks veel tublisti läbimõtlemit. *Otto Liigand*

„TERASEST TUGEAMAD“

Pataljon „Narva“ ajalugu II. Peatoimetaja Harri Tuip. Väljaandja klubi „Wiking-Narva“. OÜ „Greif“ trükk, Tartu 1997.

1993. aasta suvel pataljon „Narva“ esimeste lahingute 50. aastapäeval kogunesid kunagised sõdalased Elva sihvake mändide alla, et luua pataljoni veteranide klubi, mis sai nimeks „Wiking-Narva“. Klubi esimeseks ülesandeks tehti pataljoni ajaloo kirjanek ja raamatuna väljaandmine. Selleks olid juba varem materjale kogunud ja kirjastamist plaanitsenud Elmar Siim Kanadas, Sulev Sepp ja Endel Pool USA-s ning Jaan Valtin Saksamaal. Alles nüüd Eesti taasiseseisvumisel sai kaasa haarata ka kodumaa elavalt relvavendi. Nii ilmuski trükist Tartus 1995. aasta vabariigi aastapäevaks paljude välismaal elavate relvavendade materiaalsel toetusel pataljon „Narva“ ajalugu, mis kandis pealkirja „Minu Au on Truudus“. Raamatu tiraaž, 3 000 eksemplari, müüdi eestlastele üle kogu maailma kiiresti ära. See ajendas kokku panna teist raamatut, mis täiendaks esimest. Peale lühikese aja-

loolise kokkuvõtte, raamat hõlmab 35 veterani erinevaid mälestusi ja pilguheitel nende ellu. Kajastades ajajärke nagu 1944. aastal Eestist taandumist. Teise maailmasõja lõppu ja „Tsehhi Põrgut“, sõjale järgnevaid aastaid Siberi vangilaagris ja hiisemat elu kodumaal.

Kandes pealkirja „TERASEST TUGEAMAD“ annab see raamatu reaalse väljendi. Mahult umbes 900 lehekülge, paljude fotode, korrigeeritud nimekirja, inglise ja saksa keelsete resümeeidega ilmub raamat samas formaadis kui esimene, viendaks „Wiking-Narva“ klubi kokkuletekuks 26–27. juulil 1997. a. Elvas.

Tellimiste vastuvõtmine on alanud, USA-s: Endel Pool 1B Thyme Dr. Lakewood, NJ 08701. Hind koos saatkuluga Eestist US\$32.–.

Kanadas: Lembit Jõemägi 321-6351 Minnoru Blvd., Richmond, BC V6Y 1Y6. Hind koos saatkuluga Eestist Can\$40.–.

Kompanii on rivistatud... aga kes on kes? Tõenäolikt Idapataljon nr. 660?

Foto: Kaljo Taada

LANGEVARJUD DNEPRI LÄÄNEKALDAL (1)

Lugesin „Võitleja“ 1997. a. numbrites 1 ja 2 avaldatud relvavend Mihkel Bendti nii huvitavat kui ka põhjalikku kirjutust II maailmasõjas toimunud punaväe suurima õhuhessandi üle. See toimus 1943. a. septembrikuu lõpunaalal. Tahan nüüd siinjuures seda kirjutust veidi täiendada oma mälestustega sellest sündmusest.

Pea terve septembrikuu 1943 kattis diivis „Wiking“ lõunarine armeede taganemist Dnepri taha. Enamasti käis see niimoodi, et iga õhtul pimeduse saabumisel tulistas meie patareid mõned kogupaugud siia-sinna. Sellega näitasime, et oleme veel kohal. Siis aga viskasime oma kollid, granaadid ja muu varustuse veokitele, haakisime haubitsad veokite taha ja algas liikumine uute positsioonide poole. Jälvagi jäi veel tund, poolteist oma hõredale julgustuliinile ja järgnes siis meile. Rutuga mineerisid pioneerid siin-seal stepiteid, või peitsid mõned miinid kuhugile teismajäänud majadesse.

Pimedatel Ukraina sügisõudel tekkis tihti peale liikluseummikuid, kus mõnikord tund ja kauem seisime, enne kui kolonn jälle liikuma hakkas. Igakord aga jõudisime hommikuvalguses ettenähtud kohta ja asusime laskepositsioonile.

Kuna igaüks teadis, et see ainult kuni õhtuni on, ei hakatud enam varjumiseks auke kaevama. Nagunii olid kõik mehed veokitelt loksutamise pärast täiesti väsinud, üleni tolmuja kaetud ja juba päevi pesemata.

Enamasti jõudsid veidi enne lõunat kohale venelaste eelüksused. Need langenud enamikus varitavate jalaväelaste ohvriks. Veidi hiljem järgnesid juba suuremad väeosad soomusautodega ja nende taga veetud väikeste suurtükkidega ja miinipildujatega. Nüüd algas meie töö. Võtsime venelaste kolonni tule alla ja sundisime selle stepi laiail hajuma. Väljaarvatud need masinad ja veokid, mis põllesid läksid, laskemoona plahvatustel tükkideks purunesid, või siis lõssi vajusid.

Mõned tunnid hiljem püüdis venelased paari kompanii suuruste üksustega meie jalaväe kaitsele rünnata. See katse aga tõrjuti meie tabava suurtükitelega tagasi. Edaspidi jäi olukord rahulikuks. Ainult siis, kui meie patareid vaaltajad kusagil suuremaid tolmupilvi või mõnd marssivat jalaväe kolonni avastasid, saat- sime neile tervituseks mõned granaadid.

Ainult ühel korral jäime kaheks päevaks ühe küla servale seisma. Põhjuseks oli, et meie taga liikuvad jalaväe diviisid ei jõudnud nii kiiresti tagasi tõmbuda. Pidime ootama, kuni nad tahapoole olid liikunud.

Kogu aja liikusid meie keskel jutud, et tõmbume nüüd Dnepri tagustele väljajäetud kaitseleini, kuhu jääme terveks talveks! Iga autojuht, kes tagalast kas toita- nud, bensiini või laskemoona tõi, oli ikka enam ja uusi teateid selle kohta kuul- nud! Räägiti tugevatest talvekindlastest punkritest, ettevalmistatud suurtükipesa- dest jne. Ausalt öelda, meie kõik usku- sime kindlalt seda. Nii mõnigi meist unis- tas juba puhkusele sõidustki.

Lõppeks jõudisime Dnepri äärde. Ei tea nüüd enam täpselt kuupäeva. Kuidagi on mul aga meelde jäänud, et see pidi um- bes 27. septembri paigu olema. Seda aga vanduda ei saa.

Liikust jutud, et vahepeal olla vene- lased meist põhja pool juba Dnepri kal- dale jõudnud ja seega meid — diviis „Wiking!“ Dnepri sildadest ära lõiganud. Dnepri jõu ületamise umbes 600 m pik- kuse pontoonsilla kaudu. Sõit sündis aeglaselt ja veokitid veokisse vähemalt 20 m vahemaaga.

Muidugi tekkis seejuures jõe idakaldal pikk lintveokite, veo- ja igasuguste sõidu- autode kogu. Oieti oleks see pidanud venelaste lennukide kohale meelitama. Oli aga pilvis päev ja seepärast loogesisid mõlemal pool pontoonsilla ülesseatud õhutorjekahurite mehed ringi ja püüdsid aega kuidagi surruks lüüa. Punakotkaid polnud meie Harkovist saati enam näinud.

Vastu õhtu jõudisime ühte külla, mille nimi oli Plevaki. Külast veidi vasakul ja ees seisis suurem, kõrge männimets. Meie olime esimene üksus, mis sinna jõu- di. Sõitsime kuni küla lõpuni. Etsekohe sõitis patareilem rügemendi staapi otsi- ma, et sealt uusi käskke ja korraldusi saa-

da. Meile anti käsk, veokitid juurde jääda, et kohe edasi sõita.

Huviga vaatasime ringi, sest see küla erines tublisti idapoolsest Ukrainaku- lade. Siin olid elumajad suuremad, aga madalamad. Nende seinad polnud ka mit- te nii lumivalgeks lubjatud, kui külad stepi- pides. Peale selle kuulsid iga elumaja juurde ka kõrvalhooned, kas kuurid või küübid. Kõik olid ehitatud palkidest ja laudadest. Ka see oli hoopis teistmoodi, kui Konetsi-Harkovi vahelisel maalal.

Ettevaatlikult piilusid akendest ja poola- vatud udest kohalikud elanikud — suures enamuses naised ja lapsed — meie poe- le. Meile oli selge, et siin külas pole ammu enam saksa sõdureid olnud. Nagu hiljem selgus, oli see ka nii.

Ühekaupa käisid mehed vett, nii joogiks kui ka käte-näo pesemiseks toomas. Oota- sime käsku kuhugile uuele laskepositsioo- nile sõiduks.

Aeg läks kiiresti õhtupoole. Ikka enam üksusi igasuguste sõidukitega kogunesid külla. Meie masinad koondusid vahetult üksteise taha, et külalete veidi ruumi tei- stele anda. Pea hakkas pimenema.

Lõppeks ilmus patareilem tagasi ja kutsus kõik alljuhid enda juurde. Lühikese jutuaamise järele tulid need meeste juur- de tagasi teatega, et esialgu jääme külla. On lubatud majadesse minna, aga riie- desse jääda, et tarbekorral kohe edasi lii- kuda. Üks topeltpost saadeti külast ca 400 m eemale, kus küla läbiv tee kaheks hargnes. Vasakule pööras tee metsa, pa- remale suundus see umbes 1,5 km eemal- oleva kolhoosi poole. Teine topeltpost pidi piki meie külatänaval seisvat kolonni edasi-tagasi liikuma. Selgus, et meie meeskonnat keegi postile ei pidanud minema. Seeütle olime kõik rõõmsad, sest lootsime nüüd üle hulga aja jälle terve õo katuse all magada.

Kuna kõiki polnud me mitu päeva enam näinud, keetsime endale ise õhtuei- net! Selleks tegime kuivpürituse tükkide abil suures topis igale mehele 0,5 lt. kee- va vett, lisasime sinna peotäie lihaleeme kuubikuid — ühe mehe poolt puhkusest tagasi tulles kaasa toodud — ja kolm liha- konservi. Siinajuurde poolkuivanud leiva- viile. See lihasupp maitses meile suure- jooneliselt, sest oli mitme päeva järele jälle kord see õhtuine. Varemalt, kogu aeg veokil istudes, polnud see võimalik.

Vahepeal oli nii kella 22.00 ja 22.30 vahel. Järsku karjuti väljast: „Õhualarm!“ Igaüks meib rabis oma püssi pikku, puh- kasime laualseisva punkriküünla ära ja rattasime välja. Täevast kõlas tugev, üha- lahenev lennukite mootorite lärm. Kar- tusega mõtlesime sellele, et kogu küla- tänav oli tihedalt täis igasuguseid masi- naid. Kui nüüd mõned pommid külla lan- geksid, siis oleksid mitmeid masinaid ta- banud ja suure katastroofi esile kutsunud.

Siis olid vene lennukid juba küla kohal. Neid oli umbes tosinat. Igal sekun- did ootasime nüüd langevate pommide vilistamist ja pilgud seisid hetgetult taeva poole, kuigi seal midagiti näha polnud.

Lennukid aga võtsid suuna meist üle ja külast eemale. Hingasime juba kergen- datult, siis aga märkasime, et lennukid suure kaarega tagasi pöördusid ja küla kohal ja selle ümbruses tiirlema hakkasid. Olime kõik üllatunud, sest sarnast asja polnud veel kunagi näinud! Kogu aeg muidugi ka kartus, et iga hetkel võivad pommid külla langeda. Muud seletust sel- lisele õisele vene lennukite tiirlemisele meie ümber ei suutnud leida.

Mitu minutit kestis sellene karussell. Siis järsku süttisid taeva all põlema rake- tid-valgustuskuulid, roheline-punane ja si- niline! Mõned sekundid hiljem läksid põle- ma rohelised raketid paljudes suundades, mis aeglaselt ma poole liikusid. Näis, na- gu oleks iga lennuk ühe raketi välja lask- nud. Imestusega vaatasime vaikides seda ilutulestikut. Keegi meist ei suutnud seda le mingisugust seletust anda. (Järgneb)

Allan Ventsel

PETSHORA ÄÄRES

Järg meenutustele
„Okastraadist polaarjoone taga“

Laisavõitu setuka unisusega triivis „Jossif Stalin“ ühe paljude Petshora jõgikonna haru jõe madalike vahel, stepsipäevi näinud ja lütnud parastage praami vanaks — lastiks sama lütnud ja räbalas, kuid noorte meeste hulk.

Küllap oli too uhket nime kandev pehkinud alus, oma parematel päevadel, vedanud isegi keiser Kollade dekabrismi ja sunnitöölisigi, kuid nüüd peale suurt sõda pidi leppima igat masti „kodomaa reutrite ja fashistidega“. Pisut oleks selline pilt isegi „mark — tweeni“ aegseid neegerorje vedavaid ratasaurikuid meenutada võinud, kui milte toonaste Mississipi aegsete asjalikku hüüet — „mark tween“, poleks asendanud märksa ramedamad ja kaasaegsemad rüüstismid — „jop tvoju matj“ ja teised samalaadsed rõvedused. Nabapiiril asetsevatest kaevanduslaagritest Petshora ja Tšilima ääressele sääsepõrgutesse heinatööle küüditatavad kondihunnikud ja luukered pidid lühikesse polaarsove jookslu sodekombinaatide abimajandite kitsakarjade ja neljalagsete veo vahendite ületalve pidamiseks mõeldud ninaesise eest hoolt kanda.

Nutikatel NKVD bossidel oli tagavaraks tohtu tööjuu reserv, kes kaevandustes erilist kasu toomata ainult rebastele huvi võisid pakkuda.

Heinaretke visemisa osa algul, tuli juba jõesadamast alates pidada armutut võlut sealsete pisikeste piinajat — kihulastega, kes olid salakavalamad isegi tekestidega. Aeg-ajalt juhtis parajas peu-eas poisteväge täis praam pikkade lattide abil õigesse farvaatrisse ja sedagi toimingut ei saatnud mitte Volga burlakkide monotoonne laul, vaid tubli annuse „matidega“ võrtsitatu vene vägisõnad, mida äga suutäiega virtuoslikult ja vaheldusrikkalt täiendati. Jäi vaid imetleda, kui võrrotult väljenduskas oli Nekrassovi ja Turgenevi „emakeise Venemaa“ keel. Oskuslikult lengerdades juhtu too jubedust tekitava nimega jõevedur ühe palkidest pontooni külge, mis jõe kalda külge ankurdutult lokus jõe voogudes. Arvasime olevatki meie sõidu lõpppunkt ja täitsime endid hakkama, et mitte kuulata oodatavasti „lembešonu“, kuid kogu reisielitskond kamanadati kaldale „auriku“ tarbeks puid varuma. See omapärase insener, tehniklane vene ime, oligi ehitatud jõelaevade tankimise tarbeks. Kaldale varutud tohutust pehastanud puude virmadest kandsime püksiri trümmidesse ja tekile edasiseks sõiduks vajaliku kütuse tagavara. Seda kraami kulus vist tohtult, kuna olime veepeal veetnud alles paar päevakest.

Kaks kohalikku postikullerit pardale võtnud, andis püksiri tõrtsu viilet ja suitsurõngaid jõe kohale jumalaga jätuks tosates, võitis kursi päri võlgu. Kes ja kuskohast muretseti need puudevirmad lagedatele kaldal rinnakutele polnud muidugi meie asi teada, kuid huvitav oli teada sellegi pooltest. Petseri poiss Vesselov, kui enam-vähem vene keelest aru saav saatusekaaslane saadeti kippari enese käest uurima. Too sell näis olevat oma lopsakale suuvärgile ja tahumata olekule päris jutukas vanamees ja tema vängete nimi — ja omandussõnade segust saime päris huvitavat kuulda, mille tõepärasuses polnud sugugi vaja kahelda. Kogu Petshora jõgikonna laevaliikluse tarbeks varusid puid vangid ja ainult vangid! Põhiline kontingent olevat krimkad — sulid, vargad ja kellelegi „kogenmata“ ära koksunud noakangelased, kohalikku keelt prugis — blatnoid. Muidugi ka mitmesuguste krutskiga toime tulnud prostituudid kogu Venemaa laiadest arvustest. Rämpas teatas meie püksiri kippari ja jälle need krõbedamad sõnad. „Siin nad raisas omasugustega kokku elavad ja teevad Kominaa tarbeks lütsesi ja mitte üksnes Kominaa, vaid kogu „sovetiski sojuz“ saab niisuguste käest täiendust.“ Plotskit keerates teatas ta lootust äratavalt, et meidki midagi seesugust ootamas on. „Ega heina

talvel tehta — ikka suvel ja suvi on siinkandis teadagi, ainult korra nuusata, „vot tak“, noored inimesed!“ Olgu meesugused ainult tänuiluk selle eest, et Vorkuta virmalistele oma konte pleekima ei pea jätma. Talvel kirved — saed kätte ja metsa. No ei tea, mis mets siin — äbarikud puujussid ja needki rohkem kõverad kaiked koeri pilduda.

„Aga koju. Meie lubati nagu peale heinatööd koju saadetama“, — juleti puudutada väga hella teemat.

„Kuhu? Kogu, . . . ,tvoju matj“. Mis asi see veel on. Kas teil pole üks . . . puha, kuhu peale vabanemise oma koivad sirgu ajate. Kogu — kui teid koerapoeigi üldse. . . Noored täkku täis mehed, leiata mõne kobedama baaba omaale küljesoenda — no kurat, lahked eided on nad siin kõik ja need naisterahva riistad on küljes kõigil. Vihtu Kominaale rahvast juurde teha, inimesi on vaja. . . Sõda. . . „tvoju matj“, pani meie omadid magama sitta moodi — küllap teie isegi. . .

Sellest pikast loost, mida Vesselov meie suureks „rõõmuse“ ringi pani, ei olnud küll midagi lohutavat välja noppida. Jääda sellesse sääsepõrgusse kümneks — viieteistkümneks aastaks, või enamgi, luituma — ei, kurat. . . Meie, kesmiselt kahetkümneste noorukite niigi vihmane meeleolu tõmbus üha enam pilvesse. Kui õige sääred teha — põgeneda? Valvet, eriti püssimehi, nagu polnudki. Praamiliigi jõluk ainult üks vanamees püssitõrtsuga. Seegi rohkem maoe pärast.

Selge surm, laitis enamus ääri-veeri kavatandu maha. Sääsed ja kihulased teevad otsa peale veel enne kui õigele rajale jõuadki. Leivakild poosmani kubrikus luku taga, kaarti-kompassi pole ollagi. Ei, ei, suvel ei põgene siit kuhugi. Talvel, pagan võtaks, jälle teised hädad! Neli viiskümmend külmapäigalat nõuavad paksemat vatihti kere ümber ja peksemat naha vahet. Kolmas, kippari pakutud võimalus ei sobinud üldse, kohe kuidagi ei sobinud — ometi oli kõige reaalsem, vähemalt ajapikenduseks edasise võimaluse saabumiseks.

Põhjamaise suve päeva ja õo piirimal aeglustas vesivedur niigi tasast loksumist — ujujärelvanker tõugati lattide ja „matide“ kaasabil kuhugi kaldajuurikate vahel ja „vene ema“ appi kutsudes ei jäänud kahtlust, et oleme jälle kusagil päral. Saviseigused kaldamudas tammudes võitis meie vastu vahetpidamatu pinisev sääskede ansambel. Kandsime kogu selle, jumal teab, kui pikaks perioodiks mõeldud proviandi, kasinavõitu muidugi, kaldatihnikusse — kõõgi ja sõõgitoa sisustuse takkaotsa ja ega seda rohkem ei olnudki. Pisikesed paja ja mõned roostetanud plekktoobrid leidsime põõsastest — nähtavasti meie eelkäijate poolt järelevalvetele põlvdele kasutamiseks jätetud.

Ilmselt oli see, meie esialgu tundmatu maaala, juba ammu siinsete laevnike „merekaitidele“ maha märgistatud.

Seni püksiri „baaris“ enmast vaikselt karakaga turgutanud transpordi komissar või ehk isegi Petshora laevastiku admiral — „Jossifi“ ahtrist lehvits ju vähemalt kodusõja aegne punane plagu. — pidas meile tavakohase ja palju leierdatud ilukõne, milles muu hulgas mainis kogu heinatööd suurt tähtsust Komini ja kodumaa ja meie endi tulevikule. Piirituse põletamisest punase nina ja Moosse rahvale iseloomulike näojontega geograaf, ajas seejuures võib-olla teadlikult segi nii Komini kui kodumaa ja Ust-Tšilimi rõõgatu kihulaste territooriumi.

Loosungi jutt peetud — jagati välja ka tulevikku tagamiseks mõeldud tähtsamad vahendid — viikid, mõned ilma varreteta hargid ja isegi paar kirvest. . .

(Järgneb)

„Kameradenwerk Korps Steiner“ abistab eesti sõjaveterane

Saksamaa endiste relva-SS meesühkadele, „Der Freiwillige“ märtsikuu numbris ilmus alljärgnevat kirjutust: „Kameradenwerk Korps Steiner“ E.V. Omaaegsete eurooplastest sõjaväeabatahtlike relvavendlus.

Juba mitu aastat annavad „Kameradenwerk Korps Steiner“ relvavennad abi Eestisse. Seekord olid selleks kaks veoautot, mis määratud olid sõjahaudade otsimiseks ja ühele puhkekolde. Need kaks 5-tonnilist MAN kõikratta veoautot on Liiduarmeelt humanitaarseks ülesanneteks tasuta antud. Veokid said kulude kattega hästi kordaseatult ja lisasadege varustatud, nagu tagavara kummid, lumeketid, veokite juurde sobivate eeltekkide ja muude tagavaraosadege.

Veokid said siis oktoobris 1996 laevaga teele saadetud ja on hästi Eestisse saabunud. Veokite saajateks olid Drevingu grupp ja Seli tervisekeskus. Drevingu grupp on endale ülesandeks võtnud sõjahaudade otsimise ja hooldamise. Seda tehakse tihti peale ohtlikkudes olukordades. Seli tervisekeskus on asutus sõjavetera-

nide tervise taastamiseks, mis on muidel kaugel bussipeatusest ja raudteejaamast. Selleks on sellelaadiline kingitust veokid väga tarvilik. Mõlemad veokid on edukalt tarvitusel ja pole enam võimalik tegevust nendeta ette kujutada. Hooldimata Liiduarmee suurjoonelisusest, tekkisid veokite kordaseadmise ja Eestisse viimise juures kulud 9462. — saksa marga suurus.

Drevingu grupile määratud veoki kulud sõjahaudade otsimiseks 5200. — saksa marga suurus võttis üle relva-SS sõjahaudade hooldusühing „Kui kõik vennad vaivakuid“.

Kulude osa Seli tervituskeskusele määratud veokile 4262. — saksa marka, kandis Eesti-Abi raamides „Kameradenwerk Korps Steiner“. Edasised abid antakse kooskõlas meie eestlastest sõpradega.

Relvavennad, kes soovivad meie Eesti-Abi toetada, neile anname oma pangakonto teada. Saajaks on: „Kameradenwerk Korps Steiner“, konto number 15001571, Lüneburgi hoiukassa, BLZ 240 501 10. Kasutamiseks Eesti-Abile.

EESTI RAHVA TOTAALNE PETMINE

Kõik hakkas peale nn juulilepetest, kui president Lennart Meri praktiliselt kellegi teadmata tormas Moskvasse ja Eesti Vabariigi põhiseaduse vastaselt alikrijastas mõned venekeelsed dokumendid, mis said kohustuslikuks ja saatuslikuks Eesti riigi ja rahvale.

Presidendi väärkäitumine seisneb selles, et pooled lugesid täielikult reguleerituks kõik rahalised, varalised ja muud pretensioonid, mis on seotud Vene Föderatsiooni relvajõudude viibimisega Eesti Vabariigi territooriumil, kaasa arvatud ökoloogilise ja muu kahju küsimused. Teiseks olid Eesti poliitilised jõud, sh. tollaegne peaminister Mart Laar, eesti rahvale ja kogu maailmale andnud teada, et mitte mingil juhul ei jää Eestisse VFi sõjaväepensionärid. Äga võta näpust. Tegelikult jäi need siia 20 000 meest, mis koos perekonnaliikmetega teeb 75 000–100 000 inimest.

Lapsikud õigustused

Need samme õigustab president Meri õige lapsikult — muidu ei oleks Vene sõjaväe riismed Eestist lahkunud, olugi et juriidiliselt oli Vene vägede kui okupatsiooniarmerie Eestisse tulek ja siin viibimine rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõtete jäime rikkumise, mille lõpetamiseks ei olnud mingit lepingut tarvis. Rahvusvahelise surve tõttu pidanuks siia jäänud Vene sõjaväe riismed (umbes 2000 meest) olnud sunnitud ära minema ka ilma lepinguta.

Tegelikult seadustas Meri nüüd Vene okupatsioonivägede siinoleku 31. augustini 1994, mis omakorda tähendab seda, et Eesti Vabariik ei olnudki nende poolt okupeeritud.

Kuid juulilepped olid vaid esimene vaatus. Käesoleva aasta lõpus algas vaatus — Eesti-Vene „tehnilise“ piirilepingu (just termin „tehniline piirileping“ pidi hästi maadama elanike pinged) sõlmimise maadama vajadusega, kus minnakse mõnda Tartu rahulepingust, mis president Meri ütles kohaselt olevat „eesti rahva südamestunustust“. Nn. tehnilise piirilepingu tekstis ei ole äga „eesti rahva südamestunustusest“ juttugi.

Olen näinud piirilepingu teksti ja ütlen konventsionaalsust eiramata nii palju, et piirilepingu pole hairsugi sõnast „tehniline“. Piirilepingu pealkiri kõlab järgmiselt: „Leping Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni vahel Eesti-Vene riigipiirist“. Nii ette lood on. President Meri ning tema abimehed Tiit Vähi ja Siim Kallas ajasid järjekordselt oma kaasmaalastele puru silma.

Teisele vaatuusele järgneb kolmas

Eesti-Vene tulevases riigipiirilepingus ei ole sõnagi juttu Tartu rahust, mis tähendab tegelikult seda, et Eesti riik ei tekki-

nud 24. veebruaril 1918. aastal ja tema maismaapiiri ei määratud kindlaks 1920. aasta Tartu rahulepinguga (vt põhiseaduse §122 lg 1), vaid tänane Eesti Vabariik tekki hoopiski Nõukogude Liidu lagunemise tulemusena.

Selline olukord annab äga Venemaa, kes seni ei ole meile hukka mõistnud Eestis 1940. aastal toimunud, tõlgendades Eesti praegusolukorda selliselt, kus Eesti on kohustatud okupatsioonile tulemusel meie saabunud kõigile endise Nõukogude Liidu kodanikele andma Eesti kodakondsuse.

Sellest on vaid kukesammu kaugusel järgmine, kakskeelsuse nõue. Järelikult esimesele ja teisele vaatuusele järgnevad ka kolmas ja neljas vaatus. Äga muidu ei kutsunud Kallas meile kaela (arvatavasti varem läbimängitud stsenariumi järgi) vene juristide-riigiametnike delegatsiooni, mis pidi siin tuvastama muulaste inimõiguste rikkumisi Eesti võimude poolt.

Oma esimese rahulolematuse märgi panidki nad maha juba 11. detsembri õhtul Tallinna-Balti raudteejaamas. Siisult oleme siia loobunud peaaegu kõigest ja olemegi tõeline „oblast“.

Et asi näeks välja liiga rohkakas, lasti kibekähku välisministri ametipostilt lahti Kallas ning toojale asemele väliseestlane Toomas Hendrik Ilves. Noh ikkagi tuntud väliseestlane, Eesti suursaadik USA-s, kes, vaevalt jõudnud Eesti pinnale, kukkus kiitma Venemaa, tema poliitikat, Venemaa riigipiirilepingu sõlmimise kiiret vajadust jne.

Paljudele võib see käik tunduda imelikuna. Kuid imelikku pole siin midagi. Meri ja Vähi on mõelnud ka selle käigu vajadusele. Kui väliseestlastest välisminister sõlmib Venemaa riigipiirilepingu, olugi et eiratas Tartu rahulepingut, setude põlisasustust jne, juhib see asjaolu teatud määral kõrvale eestlaste suure pahameele nimetatud lepingu sõlmimise suhtes.

Suhted olgu õiglasel

Ma ei ole sugugi Venemaa suhete parandamise vastane, õiglase, Tartu rahulepingu alusel Eesti-Vene riigipiiri lepingu sõlmimise vastane või mõlemapoolse kasuliku kaubavahetuse vastane. Kui olen kategooriliselt vastu presidendi järjekordsel valimisedu naaberriigi nõudmistele järele anda, mis ei lähe kokku tema ametivandluse sisalduva pühaku tööetusega „kaitsta vankumata Eesti Vabariigi põhiseadust“.

ANDO LEPS

Järgmine „Voitleja“ ilmub 13. augustil 1997. a.

Kaastõde palume saata toimetusse hiljemalt kolm nädalat enne ilmumist.

TSERKASSY MÄLESTUSRADADEL

Tserkassy mälestuskivi peale pidulikku mälestusaktust.
Bad Windsheimis, 15. 02. 1997.

Ajalooline tagapõhi

II maailmasõjas toimusid ägedad ja ohvriterikkad lahingud Dnepri paremal läänekaldal. Seal õnnestus venelastel jaanuari teisel poolel 1944 kotti tõmmata 10 saksa diviisi osad — kokku ümmarguselt 56 000 sõdurit. Ümberpiiratud hulgas oli ka euroopa vabatahtlikest koosnev relva-SS soomusdiviis „Wiking“ ja selle ridades eestlastest koosnev pataljon „Narva“. Just äsja oli „Wikingi“ juurde tulnud hästi relvastatud ja varustatud rünnakbrigaad „Wallonien“. Peale nende jäid kotti ka 500 noort eestlast. Need poisid, kelle sünniaasta oli 1925, mobiliseeriti Eestis novembris 1943 ja saadeti väljaõppe Debica Heidelbergis Poolas. Detsembril algul 1943 valiti nendest 500 poissi välja. Need viidi Ukrainasse Korsu linna. Väiksem osa jagati „Wikingi“ allüksustele täienduseks. Neid saabus ka otse „Narva“ pataljoni. Arv on teadmata.

Kuna neil noortel poistel igasugune sõjaväelikk väljaõppe puudus, moodustati neist diviis „Wikingi“ väli-väljaõppe pataljon ja nii eestlastest, kui ka sakslastest väljaõpetajate abil algas seal nende treenimine.

See aga ei saanud kaua kesta, sest juba 27. jaanuaril 1944 oli piiramisrõngas kahe Saksa korpuse osade ümber täielikult suletud. Sisepiiratud pidid endid nüüd igas suunas lakkamatult ründavate venelaste vastu kaitsma ja pea paisati ka eestlastest koosnev väli-väljaõppe pataljon lahingutesse.

Katsed kotti väljaspoolt ründavate tankidiviisidega avada, ebaõnnestusid ootamatu ilmuanduse tõttu. Paari tunni jooksul tõusis temperatuur -15°C — $+12^{\circ}\text{C}$ peale ja sooja vihma abil sulas lumi silmnähtavalt. Kohe hakkas ka umbes poole meetri sügavuseni külmunud maapind pealt sulama ja kõik Ukraina teed, mis õieti seda nime ei teeninud, muutusid pea porimülgasteks. Nii saksa tankid, autod ja veokid jäid suuremas osas sellesse kleepivasse porri kinni, ainult lintmasinad pääsesid läbi. Seda aga ainult ülisuure kütuse tarvitamisega ja samm-sammult.

Kotis viibivad üksused võitlesid ööd ja päevad meeletuult suure ülekaaluka vaenlase vastu. Samm-sammult lääne poole taganedes, püüdsid nad iga hinna eest vältida kotti tükeldamiseks lõikamist. Toiduainete, varustuse, relvade ja laskemoona tagavarad vähenesid kiiresti. Püüded sisepiiratud õhust varustada, ei andnud suuremaid tulemusi. Madalad pilved, udu ja lumesajud takistasid lennutegevust.

Sellises üliraskes olukorras andis lõunarine ülemjuhataja, välimarsal von Manstein kotti olevatele üksustele käsu väljamurdmiseks. Sellega tahtis ta vähemalt elavjõudu — niipalju kui võimalik — täielikult hävitusest päästa. Muuseas oli see käsk tema enda algatusel antud ja vastu Hitleri plaane!

17.2.1944 toimunud väljamurde õnnestus, kuigi raskest kaotusega. Ima teedeta, raskest maastikust läksid ründeüksused pea segamini ja kadus võimalus neid juhtida.

Siiski leidsid ümmarguselt 35 000 meest tee kotti välja. Maha jäid kõik rasked relvad, igasugused sõidukid ja kõik muu varustus, mida üks moodne armee oma ülesannete täitmiseks hädasti vajab.

20.3.1944 seisid Tallinnas Vabadusväjakul 172 Ukrainast 3-nädalasele eripuhkusele saabunud eestlaste rüü. Teised olid langenud, vangi võetud, tankide roomikutega porisse tambitud, uppunud või haavatutena haiglates.

Pealesõja aastatel

60-datel aastatel kohtusid Tserkassy kotis võidelnud diviiside esindajad ja omavahelisel nõupidamisel otsustasid kõikide Tserkassy kotis ja väljamurdmisel langenutele ja teadmata kadunutele mälestuseks püstitada ühine mälestusmärk ja selle juures korraldada igal aastal pidulik mälestusaktus. Hakati selleks sobivat kohta otsima. See polnud kerge, sest koht pidi olema autoga kergesti kättesaadav, samuti ka raudteega. Sel kohal pidi olema küllaldaselt tööbimisevõimalusi ja suuremaid restorane omavaheliste kokkulekute läbiviimiseks. Muidugi pidi linnavalitsus mälestusmärgi püstitamiseks oma nõusoleku andma ja tulevastele kohtumistele sõbralikult suhtuma. Lõppeks leiti selleks sobiv koht Lõuna-Saksamaa väikelinnas Bad Windsheim. Kohe alustati tööd.

Veebruaris 1969 — Tserkassy kotti välimälestus 25. aastapäeval toimus seal mälestuskivi avamine ja esimene pidulik mälestusaktus. Selleks olid sinna kogunenud rohkem kui 1500 omaaegset Tserkassy võitlejat.

Sellest ajast peale on säärase langesid ja teadmata kadunute mälestamine ja veteranide kokkutulek igal aastal veebruaril kuu keskpaiga toimumud. Ümbruskonna veteranide ühingu võtavad sellest osa oma lippudega ja annavad sellele mälestusaktusele pidulik-pühalikku raami.

Tänapäeval

Nüüd on sellest juba möödunud 28 aastat. Kõik selle mälestusmärgi plaani algatajad ja elluviidud on vahepeal „Suure Armeed“ ridadesse kutsutud. Tserkassypäeva korraldamine ja läbiviimine lasub nüüd hoopis teiste, noorema põlvne meestel. Ka osavõtjate read on harvenenud. Paljud manala teedele läinud meeste lesed aga peavad oma kohusteks ka nüüd veel sinna tulla ja vargsi mälestusaktuse juures paar pisarat silmist pühkida.

Juulikuul 1993 korraldasid, vahepeal endid jälle kokkuleidnud, pataljon „Narva“ veteranid Elva laskespori baasis oma esimese ülemaailmse kohtumise. Osavõtjaid selleks tuli sinna Austraaliast, USA-st, Kanadast, Inglismaalt, Rootsist, Saksamaalt. Kõik olid rõõmsad, peale nii pikka aega, järele oma vanu sõpru kohata. Ühtlasi oli see ka Isjumi verise lahingu — pataljon „Narva“ tuluristide — 50. aastapäeva tähistamine. Kohapeal moodustati klubi „Wiking-Narva“ täisõiguslikult seltsina. Valiti sellele juhatus, kes asus kohe tegevusse.

Õnnestus sidet luua „Wikingi“ veteranidega. Nende ühenduse toetusel ja Saksamaa eestlaste ühiskonna ning seal elavate relvavendade abiga oli võimalik veebruaris 1994 — Tserkassy kotti väljamurdmise 50. aastapäevaks — 5 mehega Saksamaale reisida ja sellest juubelilähtusest osa võtta. „Narva“ esindajad panid ka oma pärga mälestuskivile. Sealjuures sai jälle kohata paljude vanade võitluskaaslastega. Nende hulgas ka üks omaaegne

pataljon „Narva“ kompaniüleml, sakslane, keda sügisel 1944 „Wikingi“ juures vääristati rüülististiga. Tema abil ja eestvõttel võeti pataljon „Narva“ jälle „Wikingi“ veteranide kogusse. Sellest saati on alati „Wikingi“ üksuste esindajate nõupidamisel ka pataljon „Narva“ esindaja kohale kutsutud.

Veebruaris 1997 reisis klubi „Wiking-Narva“ esimees Kaljo Jakobsoo Tartust, koos abikaasaga, ühe relvavenna kutsel Saksamaale. Eesmärgiks oli vanu võitluskaaslasti seal kohata ja Bad Windsheimis Tserkassy mälestuskivile piduliku aktuse juures pärga „Narva“ veteranide poolt paigutada.

Mitmetel kohtumistel vikinglastega räägiti ja kommenteeriti päevaküsimusi, mida on Saksamaal praegu küllalt. Siis arutati küsimusi, kuidas on võimalik „Narva“ veteranide abistada? Kõige tähtsam aga oli asjaolu, et võimaldus terve rida uusi sõprussidemeid luua. Mitmed uuest sõpradest pistsid abistamiseks ka käe taskusse.

Meeldival ja südantliigutaval mälestuskivile asetati Tserkassy mälestuskivile suur pärg pataljon „Narva“ poolt sini-must-valge lindiga ja süüdati eestlaste poolt kaks kalmuküünalt. Mälestusaktusest võitis seekord osa ca 350 meest-naist. Nende hulgas pea 50 vallooni Belgiast.

Vikinglaste sõprusõhtul paljude osavõtjatega, pidas ka Kaljo Jakobsoo tervituskõne koosviibijatele. Tema ütles:

„Minu daamid ja härrad! Lugupeetud külalised! Armsad relvavennad! Mina olen Kaljo Jakobsoo, eestlane ja omaaegse soomusgrenaderide pataljoni „Narva“ veteranide ühingu esimees.

Mina rõõmustan, täna siin teie juures olla. Minu tänu läheb kõigile mälestuspäeva organiseerijatele ja relvavendadele „Wikingist“, kes meile majanduslikku abi on andnud. Eriti tänan ma selle eest, et teie abiga meil võimalik oli veebruaris 1994 väikese grupiga esimest korda siia tulla.

Pataljon „Narva“ mehed pidid peale sõda palju raskeid aastaid ja tihti peale aastakümneid üleelama. Saatus pole meiega mitte eriti hästi ümber käinud.

Tänapäeval elavad meie relvavennad paljudes riikides üle terve maailma. Aga, ükskõik kus nad ka on, kõik on veel täna uhked selle üle, et nad olid kord vikinglased!

Soovin kõigile veel mõnusat õhtut ja rõõmsat jälle nägemist järgmisel aastal!”

See kõne sai tugeva kaukestava aplausi osaliseks. Nagu üks sakslastest relvavend ütles:

„Peaegu nii, nagu oleks podiumil mõni noorukite pop-kunstnik olnud!”

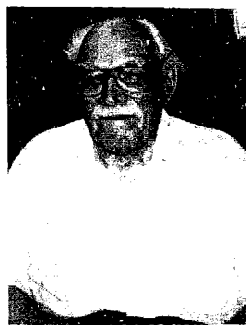
Õhtu jooksul tuli kõnelusi paljude omaaegsete võitluskaaslastega. Nemat tahtsid lähemalt teada, kuidas elu-olu praeguses Eestis on, kuidas elavad seal „Narva“ veteranid ja kuidas on võimalik Eestit külastada. Loodi uusi sõprussidemeid ja tugevdati vanu. On lootusi, et need tulevad „Narva“ veteranidele kasulikeks ja et lähemal ajal vastastikused külastäigud teoks saavad.

Huvitav ja meeldiv sõprusõhtu kestis tunde üle kesköö. Alles siis tühines restorani suur saal ja veteranid jätsid üksteisega jumalaga. Järgmisel päeval võtsid kõik jälle kodutele jalgade alla! Nägemiseni järgmisel aastal samas paigas!

Jaava

EESTI VABADUSSÕJA VETERAN ALEXANDER JOHANSON
In Memoriam

15. aprillil s.a. suri Clevelandis, OH., mõned kuud enne oma 97-dat sünnipäeva, Eesti Vabadussõja veteran Alexander Johanson. Lahkunu sündis 18. septembril 1900 Karksis, Viljandimaal, talumehena ja käsitöölise pojana nende viielapselises perekonnas. Õppis Viljandi Kommertsgümnaasiumis ja siirdus koolipingist vabatahtlikult Vabadussõja puhkemisel kodu kaitsma. Võitis osa lahingutegevusest lõunarindel Skautpataljoni „D“ kompanii koosseisus Landeswehri vastu võideldes. Sai haavata Pihkva all ja määrati hiljem sidepataljoni koosseisu. Huvitav on siinkohal märkida, et Alexanderi viis aastat noorem vend, olles ainult 13 aastat ja 8 kuud vana, astus samuti vabatahtlikult sõjaväkke, läks omavoliliselt rindele ja võitles Viljandi II Koolipoiste pataljoni koosseisus. Hilisemal arhiivandmel oli Reinhold-Hans Johanson kõige nooremaks sõduriks Eesti Vabadussõjas.

Alexander Johanson

1919. aastal lähetati Alexander Eesti Sõjakooli Tondil, mille lõpetas 1930. a. augustis lipnikuna. Ta ei jäänud aga sõjaväkke, vaid läks sõja lõpul reservi ja jätkas õpinguid põllumajanduse alal. Ta tutvus Tallinnas tolleaegse Poola saadiku tütre Marija Chernowskaga ning abiellus Marija'ga 1923. aastal. Nende päivaks koduks ei kujunenud aga ei Eesti ega Poola vaid hoopis Leedu, kus naise vanemad olid maomanikud. Siin sai Alexandri tegevuspõlluks piimandus, meiereide ehitamine, kanamund ja põllumajandussaaduste turustamine.

II maailmasõjaga kaasnenud Balti riikide ja rahva tragöödia tõmbas kriipsu peale paljutöötavale tulevikuile ning Johansonid valisid tee läände. Esimeseks vahepeatuseks oli Austria. Siin töötas Ale-

xander piimanduse alal kuni emigreerumiseni USA-sse 1949. aastal. Ühinedes laste ja nende perekondadele aasta hiljem Clevelandis, töötas Johanson New-York Central'i raudtee-depos kraanajuhina kuni pensionile minekuni 1966. aastal. Tema armastatud abikaasa Marija, kellega ta jagas nii õnne kui valu 66 aastat, lahkus surma läbi 1990. aastal.

Kõrgetesse eluaastatesse jõudnud Alexander veetis oma elu viimased aastad laste elukoha lähedal asuvas Western Reserve Health Care Center'is. Teda jäi leinama poeg Henrikas, tütar Irene, kasutütar Sophia, neli lastelast ja neli lastelaste last. Mäletan Alexanderit kui meest, kes kõndis elust läbi rõõmsalt ja tänuilult, leides valgust ka kõige pimedamast nurgast. Ta armastas jutustada oma elukogemustest ja kuna ta oli „kodus“ eesti, leedu, poola, läti, vene, saksa ja inglise keele tarvitamisel, oli tal alati kuulajaid. Tema nägemine oli üsna hea kuni viimaste aastateni, nii sai ta ajalehti ja raamatuid lugeda seitsmes keeles.

Kadunu pika elutee üheks juhtmotiiviks oli alati: „Inimene mõtleb aga Jumal juhib.“ Ta jäi ustavaks kristlikule kutsumisele oma elu lõpuni.

Alexander Johanson oli kauaaegne Ohio Eesti Vabadussõjaltajate Ühingu liige. Ta valiti ühingu auliikmeks 1985. aastal.

OEÜV juhatus ja liikmeskond, tema sõbrad ja rahvuskaaslasted Põhja-Ohio mälestavad leinas lahkunud kaasvõitlejat ja saavad teda oma mõtetes teekonnal igaveses rahuilmas.

Andreas Ants Traks

Palume meie ajalehe sisu rikastada kaastöödega ühingu- ja vabadussõjaltajate tegevusest.

„Võitleja“ toimetust.

F. Lindaia

KAKS EESTI VABADUSVOITLEJATE LIIDU PEAKOOSOLEKUT NEW-YORGIS JA TORONTOS

Pühapäeval, 20. aprillil 1997. a. toimus New-Yorgi Eesti Majas USA Eesti Vabadusvoitlejate Liidu Esinduskogu aasta peakoosolek, algusega kell 12:03.

Koosoleku avas esimees Y. Anson, kes palus püstitumise mälestada kõiki manalasse varisenud liikmeid, eriti viimasel ajal A. Muks'i ja J. Tiivel'i.

Koosolekut tervitas Kanada EVÜ-u esimees Raimond Tralla.

KUNA ERIKÜSIMUSI EI OLNUD, SIIS TOIMUS AINULT TÖÖKOOSOLEK

Koosoleku juhatajaks valitakse ühel häälel esimees Ylo Anson ja protokolljaks Tiit Lehtmees. Mandaatkomisjoni esindab laekur Ivar Kesse. Selgub, et mandaatidega on esindatud kaheksa liikmesühingut. Täielik koosoleku hääletav on kaheksateist. Koosoleku päevakord kinnitatakse esitatud kujul.

KOOSOLEKU ARUANDELUK 1996/97

Tegevuse, kassa ja Revisjonikomisjoni aruanded kinnitatakse ühel häälel. Ülevaateid liikmesühingute tegevusest esitavad: Lakewoodi — EVÜ Harry Verder, NYEVSÜ Tiit Lehtmees, LIEVÜ Harald Salumäe, Ohio — EVÜ esitab H. Salumäe, EOKK esimees O. Uusima loeb ette nende aruande, Connecticuti — EVÜ esitab Henno Uus, Marylandi aruanne puudub ja Michigan EVÜ aruande loeb ette Y. Anson.

ÜEVK-e tegevusest annab ülevaate sekretär R. Tralla. Lisaselgusteks esitab Y. Anson keskuse tähtsamaid osi, Saksamaa Vigastatud Sõjameeste Kodu ja Tallinnas kavandatava uue „Ausamba“-ga meelepoolset mitte pooldavat seisukohta. Liikmemaks jäetakse endiseks: 3 dollarit liikmelt.

Eelarve on esitatud majandusaruande osas. H. Uus esitab kodumaal töötava „Memento“ toetamist eelarves korras, ära kasutades eelarves näidatud ülejääki \$200. See jääb uue juhatuse pädevusse.

TEGEVUSKAVA

Selle peapunktiks on eelneva XIX Põhja-Ameerika Eesti Sõjameeste Päevade korraldamine, mille on vastu võtnud Lakewoodi EVÜ-u juhatus ja esimees H. Verder teatab, et see toimub 20. septembril ja järgneval päeval, 1997. a. nende EVÜ korraldusel, mille üksikasjaline päevakord on veel lahtine. Traditsiooniline langenute mälestamine toimub seekord Skaudilaagri Metsakirikus, kus on Vietnami sõjas langenute ausammas, millest peaks ka osa võtma US Armees esindus? Peakõneleja leidmine ja muu kvaline osa peaks jääma EVL-u juhatusele selgitamiseks.

Ksv! H. Verder teeb ettepaneku tegevuskavast välja jätta punkt 5, kuid H. Uus selgitab Eesti Vabadusfondi tagapõhja seoses „Auramatut“ ja „Politiilised arreteerimised Eestis“ väljaandmisega. Fondi tagapõhja ja eesmärgi selgitavad veel O. Uusima ja Y. Anson. Lõpuks lisab O. Uusima sõnastuse lõppu: „Liidu liikmete poolt“. ÜEVK-s esimees ja ÜEVK-e sekretär R. Tralla palub liikmesmaade esinduselt saata õigeaegselt ÜEVK-e Teenetistidega vääristamise ettepanekuid, veel enne ÜEVK-e täiskogu koosolekut Hamiltoni E.E.L.K. kiriklas 31. mail 1997. a. Koosoleku ridadest on kuulda mitmeid ettepanekuid, kodumaal eriti tuntud Vabadusvoitlejate vääristamiseks! Ksv! E. Pool teatab, et on kavas kutsuda Lakewoodi

Võidupüha tähistamisele kõnelema kodumaalt Enn Tarto jne. Kõik ettepanekud kinnitatakse ühel häälel.

VALIMISED

Tagasi valitakse endine esimees Ylo Anson, kõik juhatust liikmed: E. Pool, H. Verder, H. Salumäe, O. Uusima, T. Lehtmees ja asemikud E. Ojandu, P. Parming ja A. Salumäe. Revisjonikomisjoni: V. Päärson, H. Uus ja Ü. Kruus. Asemikud: J. Juhansoo ja V. Puust. Saadikud ÜEVK-se: V. Raag, V. Puust, E. Pool, H. Uus, H. Verder, H. Salumäe ja P. Parming (7).

Koosoleku juhataja Y. Anson teeb 10 min. vaheaja.

KOHALALGATUD KÜSIMUSED JA KOOSOLEKU LÕPETAMINE

Esimees Y. Anson jagab välja ärakirju Tallinnas ilmunud ajalehtede ja ajakirjade artikleid, millised jätvad koosolekile ruusava mulje. Kanada esimees R. Tralla võtab sõna Tallinnas kavandatava uue „Langenute Ausamba“ suhtes, millele Kanada esindus on tugevalt vastu, ning loeb ette nende Liidu poolt saadetud märgukirja EV President Lennart Meri'le. Ksv! R. Tralla kirjeldab ka 5. märtsil k.a. toimunud kõnekoosolekut, kus kindral A. Einseln esines teemal: „Küsimused ja vastused“. Samal päeval toimus ka kinnine mõttevahetus kindraliga, kus osalesid endised eesti sõjamehed. Kindrali soovitusseks on, et saada Eestis moodustada uus parempoolne liikumine ja partei asutamine, sest kui ei ole ju meil häält Riigikogus, siis jääme ka hüüdjaks hääleks kõrbes!

Sama päevakorra punkti all avaldavad koosolek arvamusi uue II-Saalmasõjas langenute Ausamba suhtes, millele puudub koosoleku poolehoid, ning on meile kõigile häbiäärseks monumendiks selles, et oleme sõdinud IV iseseisvuse taastamise eest! Meie ei saa luua mingit andestavat kompromissi oma vaenlastega, kuni ei ole neid mitte kohtuliku vastutuse võetud? Ksv! O. Uusima soovib näha kindral J. Laidoneri Muuseumile suuremat riiklikku toetust ja ksv. T. Lehtmees sooviks näha selle „ebamäärase ausamba“ asemel „Õppemuuseumi“, millises tulevane eesti noorus saaks parema pildi juhtunust, kui seda näiteks annaks mõni vaheplaat! Ksv! H. Uus teatab „Õppemuuseumi“ mõtet ja soovib EVL USA-s mitte selle uue Ausamba aktsiooniga ühineda.

Lakewoodi EVÜ esimees H. Verder selgitab Saksamaal oleva „Vigastatud Eesti Sõjameeste Kodu“ olukorda. Puuduvad lähemad teated selle majanduslikust olukorrast ja ka võimaliku müügi korral sellest saadavast ülejäägist, mida saaks Eesti Vigastatud Sõjameeste Ühingule toetuseks anda nendele tagastatud endise kodu korramiseks Tatari E. Põnal.

Narva Pataljoni esindaja E. Pool teatab, et eelneval Võidupühal ilmub trükist II Narva Pataljoni ajalooline teos, milles on kirjeldatud nende kaasvoitlejate saatus päale II Maailmasõja lõppu. H. Verder soovib lugeda H. Rent'i poolt kirjutatud ja Eestis riikliku abiga kirjastatud teost, milline tõstvat esile praegust voolu kodumaa juhtimises. Esimees Y. Anson käsit-

OSKAR HAAMERIT MÄLESTADES

7. aprillil lahkus meie keskelt eesti vabadusvoitleja, endine Esimese Eesti Idapataljoni ohvitser Oskar Haamer, kes oleks 4. mail saanud 93. aastaseks. See hea sõber ja sõjakaaslane on meie eesti ühiskonnas aktiivselt olnud tegev ka peale sõda.

Ta sündis tsariaegsel Venemaal 4. mail 1904. aastal. Peatselt, pärast tema sündi, naasis Haameri perekond Eestisse, asudes elama Võrumaa Rāpinasse. Seal ta kasvas, saades alg- ja keskkooliõppes kohalikes koolides ning pärast õppis Tartu Ülikoolis põllumajandust. Selle järele asutus Eesti Sõjakooli tondil. Lõpetades aspirantide kursuse kolmekümment aastat algul. Läks lipnikuna reservi ning töötades Tartus, peamiselt ülikooli majandusosakonnas ehitustehnikuna. Samal ajal oli ta ka Tartu Kaitseliidu malevonnas õppepäälikuks, olles siilmapaisteve taskur.

Oskar elas üle esimese nõukogude okupatsiooni ning võitis osa Eesti Omakaitse koosseisus Tartu vabastamisest 1941. aastal.

Olles tugev isamaalane, ei andnud kommunistlik terror ja okupantide veretööd temale rahu, asudes vabatahtlikult Esimese Eesti Idapataljoni koosseisu, tehes kaasa Voolhoovi ja Leningradi raskest lahingud, saades haavata 1993. a. Kolpino rajoonis.

Oli alul pataljoni käsundusohvitseriks, hiljem kompani ülemaks. Ta tegi kaasa ka taandumislahingud, olles heas vahekorras pataljoniülema major Alfons Rebassega, kes oli hiljem Eesti Diviisi rügemendi ülemaks ja kolonel.

Sõja lõpul ta oli Saksamaal tagavara rügemendis, sattus ta inglise sõjavangilaagrisse, sest vabanes 1946. aasta märtsil kuul. Peale lühikest aega Saksamaal, siirdus ta Inglismaale ja sealt 1950. a. Kana-dasse, abielludes ka samal aastal Hilda Vari-Johansoniga. Ta töötas Kanadas tööhajajana ühes suuremas ehitusfirmas, kus tema viimaseks ülesandeks oli Ottawas keske kaubamaja, „Shopping Centre“, järelevalutus.

Oskar oli muusikaalne mees ning oli Toronto Eesti Meeskoori asutaja, lauldes ka Toronto E.E.L.K. Vana Andrese koguduse segakooris ning lõpuks asutas ka Toronto Eesti Rahvapilliide orkestri. Selles orkestris mängivad mitmed noored tema poolt valmistatud pillidega, nagu kannel, poispill, mõldpill ja lokupill.

Tema endised sõjakaaslaste-relvavennad, tunnevad puudust tema lahkumisel ja mälestavad teda kui ühte truid isamaalast ja Eesti iseseisvuse eest võitlejat.

A. Jurs

Kõrges elueas lahkus meie lugupeetud kaasvoitleja

Ülemleitnant

Oskar Haamer

sündinud: 04. mail 1904 Rāpinas

surnud: 07. aprillil 1997 Torontos

Teda mälestavad kurbuses endised
Idapataljonide võitluskaaslasted

Unustamatut armast abikaasat, endist Vabadussõja veteran'i

Felix H. Saalfeldt'i

Mälestab tema 6. surma aastapäeval

sügavas kurbuses

Siiri

Sõna soovib lugeja!

Allakirjutanu on Eesti Sõjaveteranide Sõprusühingu (ja selle ajalcoitoimkonna) liige Rootsis. Olles vahepeal mitte näinud „Võitlejat“, ma olen nüüd jälle hakanud saama seda seoses ühe isikliku tähtpäevaga.

Suurt huvi pakkusid muldigi kõik viimases numbris (1997:2) ilmunud sõjamälestused — nende jätkuv avaldamine on tänuväärne tegu! Meeldis ka Heikki Leesmendi sisukas E.v. aastapäeva kõne ning kellegi nimeta autori asjalik kodumaa-kroonika (lk. 12, resp. 3). Kuid imestama panid küll need „õpetusesõnad“, mida toimetaja pidas vajalikuks ja viisakaks ise veel vahele torgata sinna kroonikasse.

Toimetaja avaldab muldigi arvamusi, mis tema end meelest on väga õiged. Ta valib ka Eesti ajalehtedest välja artikleid, mis just need tema nägemusi kajastavad, ja sama vaim lööb välja mõnes uudisartikliki. Kuid sõjaveteranid kujutavad ju läbilõiget kogu eesti rahvast, kõik ei mõtle sama moodi ja on erinevaideki arvamusi nendes näit, just Kodu-Eesti poliitika küsimustes.

Selliste artiklitega on „Võitleja“ siiski nagu tavaline pagulasleht. Kuid neid on ju

teisi, on kaks eriliimelist Kanada ja kas nendest ei jätkuks ikkagi?

Hea oleks küll, kui „Võitleja“ oleks ainult sõjaveteranide ajaleht-häälekandja! Välja jääksid siis igasugused poliitilised artiklid ja alles ainult sõjaveteranide elu uudised, sõjamälestused ja muldigi ka üldpatriootilised avaldused-deklaratsioonid mõne rahvusliku tähtpäeva v.m. taolise sündmuse puhul. Sellist „Võitlejat“ me tahaksime siis kõik lugeda ja tellida.

Suur tänu sõna andmast lugejale!

Rein Marandi

P.S. Lahkunud eesti ratsamehi mälestavas illus artiklis (lk. 11) ei ole küll nimetatud Rootsis surnud kapten Arnold Purret. Ja kas major J. Aia tõesti langes juba 1941? Minu meelest see oli veel Saksa okupatsiooni ajal, kui nägin teda Tallinnas tänaval. Ära tundsin teda kindlasti — ajamomendi ehk siiski mäletan valesti?

USA EVL-u Esinduskogu aasta peakoosolekust osavõtnud delegaadid ja külalised: I rida istuvad (va.): Tiit Lehtmees, Harald Salumäe, pr. A. Salumäe, kol. Ylo Anson, Harry Verder ja Väino Päärson. II rida seisavad (vas.): Raimond Tralla, Aleksander Korrol, Oskar Uusima, Ülo Kruus, Endel Pool, Ivar Kesse ja Henno Uus.

Foto: Raimond Tralla

Eesti Võitlejate Ühingu Sydneys 45 aastane

Eesti Võitlejate Ühingu Sydneys tähistas oma 45. aastapäeva piduliku koosviibimisega „Concordia“ saksa klubis, mis toimus 9. märtsil 1997. a. rohkearvulise osavõtuga.

Koosviibimise ametliku osa avas Võitlejate Ühingu esimees ksv. Kenn Oidermaa, kelle avasõna on äratõudnud alpool. Järgnesid sõnalised tervitused — Aust-raalia Eesti Seltside Liidu esimehelt hr. Uuno Simmulilt, Sõjaveteranide Liidu esimehelt ksv. Arnold Püvndilt ja Sydney Eesti Selti esindajalt pr. Maia Lauterbachilt.

Peale seda luges sekretär ksv. August Kangro ette kirjalikult tervitused — Eesti Kaitseliidu Tallinna Maleva Kalevi Malev-konnalt, Eesti Vabadus võitlejate Ühendus Tallinnast, Eesti Idapataljoni Võitlejate Klubi Tallinnast ja õnnitlustustervitused Eesti Võitlejate Ühinguale 45. aastapäeva puhul perekond L.H. Lattikult.

Peale tervitusi jõodi Võitlejate Ühingu terviseks, millele järgnes pidulik õhtu-söök. Mõnus ja sõbralik koosviibimine aatekaaslastega kestis hilisõhtuni.

A.K.

Kenn Oidermaa sõnavõtt:

Võitlejate Ühingu siht ja ideaalid lähe-vad kaugale tagasi ja me võime neid tsi-da juba võiduka Vabadussõja Rahvas, kes palju sajandeid oli igatsenud oma ise-seisvust, oli selle kätte võidelnud. Mehed, kes kandsid selle võitluse pearakust, kandsid selle võitluse vaimu edasi rahu-aega ja rahvas, kes alustas oma iseseisva riigi ülesehitustööd, võttis selle omaks. Vabaduses kasvas üles uus eestlaste generatsioon, kellele vanem põlv sisen-das juha maast madalast võitlusvaimu, meie võiduka Vabadussõja vaimu. Üns sugupõlv võttis vabadust kui endast mõis-tetavat asja, sest nad polnud ju iialgi ela-nud orjuses, kuid sealjuures nad ei unu-stanud oma rahva ajalugu.

Nad hindasid neid, kes relvaga käes võitsid kätte iseseisvuse. On ju noorus alati olnud see, kes võtab omaks ja kan-nab edasi ideale, mis neile vanem põlv-kond ja rahvas on pärandanud. Eesti noo-ruse identiteetiks oli olla eestlase, olla oma kodumaa vabadust edasikandvaks sugupõlvaks. Kuid siis juhtus, et kodumaa langes võõrastele ilma võitluseta. Eesti noorus oli pettunud — kogu aeg oli tooni-tatud, et vabadust peab kaitsma relvaga. Nüüd vahetati see mingisuguste kahtlaste lepingute vastu ja kodumaa pinda trampis võõra sõduri jalga. Eesti rahvale oli relv muutunud vabaduse sümboliks. Relvaga võideldi meie muistses vabadusvõitluses. Relvaga võideldi meie rahvale tagasi va-badus Vabadussõjas. Relv ja vabadus olid lahutamatu mõisted.

Nüüd olid langetatud relvad ja vabadus kaotatud ilma võitluseta. Ei aidanud väide, et ei saanud midagi teha ülemvõimu vastu ja tookordised riigimehed olid ise esime-sed märid, kes viidi Siberisse surema.

Üle pikade sajandite esimene vaba-duses kasvanud generatsioon hakkas um-busaldama vanemat põlve, hoidma kokku ja ootama oma aega. Ja kui see aeg saab, siis samasuguse iseenesest mõiste-tavusega tõmbas eesti noorus selga võõra sõduri kuue. Mindi kätte maksta tapetud isade ja vangistatud emade ja õdede eest.

Noorusel polnud selleks vaja mingit uut ideali, vaid nad viisid võitlusele kaasa selle vabadussõja aegse vaimu, millega nad olid üles kasvanud oma iseseisval kodumaa.

Mitu aastat kestis tasumissõda, kuni lõpuks koondus kaitsesõjaks oma kodu-

maa eest. Jällegi nii nagu Vabadussõjaks võitluses isad ja pojad õlg-õla kõrval Narva ja Tartu rinnetel. Nii võideldi kibeda lõ-puni, mis kandis osa rahvast võõrsile.

Kui peale sõda rahvas hakkas ennast kohendama põgenikeaagrites, oli eesti sõjamees veel vangilaagrites. Üksikult ja gruppidega hakkasid nad peale vabane-mist teed tagasi c'sima oma rahva juurde. Nüüd ilmes, et paljudes laagrites ei ol-nud kohta endiste sõjameeste jaoks ja nad olid sunnitud elatuse saamiseks sak-sa majanduse poole pöörduma. See oli aeg, kus eesti sõjamehed hakkasid eriti kokku hoidma, kadusid sotsiaalsed vahe-seinad ja tunti endid ühise perena.

Kanti edasi ideed, mis ei lasknud neid murduda lootusetutes tõrjelahingutes ko-dumaa eest kuni lõpuni.

Hakati plaane tegema, kuidas eesti sõ-jamehi organiseerida.

Esimene eesti Võitlejate Ühingu asutati Saksamaal oktoobris 1949. aastal. Varsti peale seda hakati välja andma ajakirja „Võitleja“, mis hiljem kujunes eesti sõja-meeste ülemaailmseks häälekandjaks. Nii tekkisid Eesti Võitlejate Ühinguks kõiki-desse maadesse, kes endine eesti sõdur oli kanda kinnitanud.

45-aastane Eesti Võitlejate Ühingu N.S.W. asutati 29. dets. 1951 Sydney Eesti Majas. Järgnesid Adelaide 1953, Melbourne sam-al aastal ja Perth 1955.

Märtsikuus 1953 asutati EVÜ juurde Naissektisioon, mis edukalt kaasa aitas ürituste läbiviimisel. 1957. aastal moodustati EVÜ juurde eriharrastusringidena laske-, jah- ja kalastusringid.

Kui esimesed kümme aastat olid olnud eriti tegevusrikkad, siis kuuekümnendatel aastatel langes tegevus tagasihoidliku ru-tiini. Tegevuse soikumine neil aastatel pol-nud omane mitte ainult Eesti Võitlejate Ühinguale, vaid ka teistele kohapealsetele organisatsioonidele. Endine tegutsemis-tahe, mis toodi kaasa Saksamaalt, haihtus ning inimesed tõmbusid tagasi, et alustada oma uute kodude loomist ja ülesehitamist.

Kuid seltskondlik tegevus elustas taas seitsmekümnendate aastate algupoolel. Kui Ühingu liikmeskond 1969. aastal oli langenud 36 peale, siis juba paar aastat hiljem oli registris üle 150 liikme. Oli ala-nud ühingu uus tegevusrikkam ajajärk.

Ühingu 40. aastapäeva puhul asetati mälestustahvel Sydney Eesti Maja seinale. See marmortahvel on mõeldud mälestus-eks neile, kes Eesti vabaduse eest või-deldes langesid, kuid ühtlasi ka nende auks, kes võitsid osa sellest suurest heit-lusest kodumaa eest.

Ühingu tegevust on 45 aasta jooksul juhtinud 9 esimeest. Ühingu juhatuses on tegutsenud 65 kaasvõitlejat, kuna revis-jonikomisjoni on aegade jooksul kuulunud 37 liiget. Ühingu nimeregistris on läbi käinud 1 200 endist eesti sõjameest, neist on surma läbi lahkunud 114 kaasvõitlejat. Minu sooviks on: jätkugu tulevastel juhatustel veel palju tahet ja jõudu, et eda-si kanda neid ideid ja traditsioone, mis võeti omaks 45 aastat tagasi ja on raken-damist leidnud tänaseni. Olgem nõu ja jõuga abiks kodumaa ja sealsele rah-vale nende ülesehitavas töös. Samuti tuleb meil tihedaid sidemeid pidada kodumaa asuvate endiste relvavanda-dega, kelledega kord kõrvuti seisime Eest-ti kaitses oma vaenlaste vastu.

Palume käesolevaid teateid võtta kutsena.

Sõjahelike tervitustega: Korraldajad.

Mitteametlike teadete kaudu on selgu-nud, et „Eesti Vabadusvõitlejate Liit“ Tar-tus (Esimees: ksv! Hudo Räst) korraldab ühise kokkutuleku laupäeval 2. augustil 1997. a. Võru linnas ja Tallinnas tegutsev „Eesti Idapataljoni Võitlejate Klubi“ (Esimees: ksv! Jaan Kuningas) kavandab ka nende kokkutulekut, laupäeval 16. au-gustil 1997. a. Viljandis.

„Vinni Witsuti Valem“

Ühte Vabadussõja aegset sündmust meenutades

Mõni aeg tagasi oli Riigikogus järjekordne segadus. Parteid otsisid teed koos-tööks ja uue peaministri leidmiseks. Seda mittendat-setmendat korda oma lühi-kese eluaja jooksul! Praegune Riigikogu koosneb ju enamuses endistest kompar-tei liikmetest, kes aastakümneid koos „kommunistlikus suitsus“ küpsesid ja ühiselt „bolševistlikult“ tegutsesid! Nüüd, „suitsuheeringa“ seisusest pagedes, muutusid nad järsku: lutsudeks, haugideks, kiiskadeks, vähkideks ja mõni isegi kuldkalaks! Maitse ja hals jäi aga endiseks! Kui mõni neist juba roiskunud oli, mis kasu saab neist olla rahvale ja riigile? Et sarnane „õnnetushunnik“ teid riigi-juhtimisel esindab, on eestlastest valijate viga! Okupandid teid ei aita! Peate ise ennast aitama, arvuliselt enam valimas käima.

Oli Vabariigi alguspäevilgi mitmesugu-seid arusaamisi, millest ühte juhtumit ta-han meenutada. Vabadussõja ajal, kevad-talvel 1919, olin 9. a. koolipoisiks, kes tuli kooliajaks maalt linna, kostikotta. Pere-naine oli keskealine „kadakamutt“. Ruu-mi oli kahele lapsele. Eelmisel sügisel olin seal vanema vennaga, kes nüüd rindel koolipoisina võitles. Vabanenud kohale oli uus kostiline leitud, minu vanune poiss, käis aga teises koolis.

Ühel päeval, koolist tulles, leidisin seal eest Vinni küla taluperemehe Witsut'i, (minu kaaskestilise isa), kes meie „kada-kamutiga“ vaidles. Ta oli kuulnud, et „mutt“ eelmisel kevadtalvel, saksa oku-patsioonivägede saabumisel, oli nende hobeisid musitamaks käinud. Vaidlus oli äge ja peremees Witsut päris tige, kes soovitas „kadakamutit“ meelepidada va-narahva tarkussõna, öeldes: „Sa mine koera p... , aga jätta pea välja, et näeksid, kuhu koer sind viib!“ (See pipardatud vanarahva tarkussõna on mul tänini täp-selt meeles.) Kuna „mutt“ ennast ikkagi kaitses, oli Witsut sunnitud asja täpsemalt selgitama, öeldes: (minu mälestuse järgi) „Jalgupidi koera p... minekut võib an-destada. Pea ees minekut mitte. Pea ees, sinna pugunud, ei saa end saunaski puh-taks ja haisevad üle lõpuni!“

See juhtus Vabadussõja ajal, kus peale Punaarmee ja Landeswehri, tuli Eestil tagalas kaitsel olla oma rahva vesivõsude, „pajuvanelaste“ ja „kadakasakte“ vastu, analoogiliselt on nüüd nende kahe ase-mel „endised“. Nüüd on saabunud „en-

diste“ oht. Väliseestlased peavad nendelt luba küsima, kas tohivad Eesti nime suure tähega kirjutada! Et peremees Witsut'i mõtet ajakohastada, kirjutati tema pipar-datud sõnade lähendused (algäheld) K.P. suurte tähtedega, saades valemi rahva-saadikute valimiseks. Nimetame valemit: „Vinni Witsut'i Valemiks“. „Ärge valige „endiseid“, pea ees K.P. minejaid, rahva-saadikuks!“

Selgituseks veel edasi. Nooremad ja väiksemad „kalad“ on tihti veel kõbuli-kuud. Paremi siiski, kui ka need pole seal käinud ja on lõhnata, ka „odekolonni lõh-nata!“ Otsustage nende kõlblikkust ise! Te peate oma rajooni kandidaate tundma. Kui ei, siis võtke ta „pihile“, las selgitab, mida K.P.-s olles meie rahvale head tegi? Praeguse partei nimi loeb vähe, sest nad on ju üleejoosikud. Rahvasaadik, riigipal-galine, peab demokraatlikul maal valijaile, kui palgamaksjaile, aru andma ka oma magamistoa toimumust! Jätke valimata kõik: juulipunased koos võsudega, hävi-tuspataljonlased, politrukid, küditajad, G.P.U. ja K.G.B. tegelased, Porkuni lahingu kangelased ja need võimumehed, kes vangist vabanenuid tagasi asumisele saatsid. Erapoolsed kandidaadid registreerige, muidu leiata hiljem, et polegi „haisuvabu“ kandidaate. Jutustustest selgub, et vana-rahva tarkus sobib praegugi ja hästi ko-hane! Soovitan seda propagandana vali-miste-eelseks kasutamiseks! Tean, et teil maksab moodne tarkussõna: „Ära tule õpetama!“ Minu motoks on olnud „Kui viga näed laita, siis tule ja aita!“

A. Pajos, Kanada

TORONTOS AUSTATI VETERANE

Eesti Vabariigi 79. aastapäeva kontsert-aktusele Vana-Andrese kirikus järgnes koosviibimine Eesti Maja suures saalis, mille korraldajajaks olid Eesti Korporat-sioonide Liit, Eesti Üliõpilaste Selts ja Toronto Eesti Selts, koos oma naisringiga Inge Aloe juhtimisel.

Aukülalisteks olid endised Eesti vaba-dusvõitlejad, keskorralduslooni esin-dajad ja Camp Bordenis keeltekursustel õppivad õhvitserid Eestist: kapten Artur Suzik, n.-ltn. Silver Elmer ja Igor Kaldoja. Diplomaatiliselt presideeris EV aupeakoni-sul Ilmar Heinsoo. Kohal olid ka Eesti kait-seväes teeninud kol.-ltn. Ülo Tamre, kpt.-major Paavo Loosberg ja Vabadussõja veterani lesk Siiri Saalfeldt. Kava juhtis Raimond Tralla (Frat! Tartuensil), kes tut-vustas ka teisi külalisi.

MEIE VABADUSVÕITLUS

Esimenes pidas lühikese tervituskõne Eesti Üliõpilaste Selti vi! Toomas Nõ-pak, kes iseloomustas meie ürgset vaba-dusvõitlust, võidukat Vabadussõda, 1944 raskeid kaitselahinguid Narva all ja hilise-mat Eesti üldiste võitluste arengut. See võitlus ei suutnud kaitsa Eesti vabadust küll aitas aga meil, kes me täna siin ole-ma, pääseda vabasse maailma. Kui pä-rast raskeid võitlusi 1944 ei oleks suude-tud peatada punast laviini idast, kas või mõneks kuuks, siis ei oleks me täna siin! Seda ei tohi me unustada. Ka siis, kui aastad viivad meie hulgast kõik Eestit rel-vaga kaitsnud, peame ikka kokku tulema ja meenutama Eesti sõjameeste vapraid

ja ennastohverdavaid võitlusi! Teile kuu-lub meie tänuvõlg!

Järgmisena tervitas meie võitlejaid EKL-i presideeriva konvendi Korp! Vironia senior vi! Elmar Tammisto, kes humoristlikult rää-kis isiklikke mälestusi teenistusest Kanada sõjaväes. Mitmed naljakad vahejuhtumid kutsusid esile saalis aplausi. Lõpetuseks tervitas E. Tammisto endisi sõjamehi Eesti Korporatsioonide Liidu nimel ja soovis neile jõudu edasiseks tegutsemiseks.

TEENETERIST J. VIHMALE

Ülemaailmse Eesti Vabadusvõitlejate Keskuse sekretär Raimond Tralla kutsus ksv! Johannes Vihma kõnetooli juurde ja luges ette Teeneteristi 3. järguga väärista-mise pühenduse ning palus aupeakonsul I. Heinsool kinnitada rist J. Vihma rinda (aplauus).

Peapiiskop õp. Udo Petersoon ütles sõda-gipalve ja teadustaja palus külalisi asuda maitsema perenaiste poolt valmistatud suu-pisteid, kohvi ja veiniga.

Toronto Eesti Selti juhatuse nimel sai lõppsõnaks sõna aseesimees Toomas Me-ri-lo, kes tänas hoolsaid ja virku perenaisi, kõiki korraldajaid ning teisi kaastõelisi, et see austamisõhtu nii hästi korda oli läinud. Lõpuks tehti veel paar ühispiilt. RT

SÕJAMEESTE ÜRITUS! PÕHJA-AMEERIKAS JA KODUMAAL

Nagu nüüd on lõplikult selgunud, toi-muvad XIX Põhja-Ameerika Eesti Sõja-meeste Päevad laupäeval 20. septembril 1997. a. Lakewood'is, New-Jersey Osari-gis ja lõppevad järgmisel päeval. Täpsem päevakava selgub hiljem.

Peaegu kuu aega varem, toimub Kana-das, Seedriolul, 30. ja 31. augustil 1997. a. Hamiltoni ja Toronto EVÜ-te ühiskorral-dusel perekondlik „Sõprusõhtu“. Ka selle ürituse täpsem päevakava selgub hiljem.

RELVADE, KUI SOOVID,
ET „VÕITLEJA“ EDASI ILMUKS, SIIS UUENDA JUBA
TÄNA MEIE HÄÄLEKANDJA TELIMIST!

VALDEK RAIEND — 75

Siinses Toronto eesti ühiskonnas hästi tuntud, mitmekülgne eestluse eest võitleja ja uute ideede rajaja, nüüdne puhkepalgalise seisust nautija, Dipl.ing.-geodeest prof.emer. Valdek Raiend, tähistab oma 75. a. juubelisünnipäeva reedel, (NB!) 13. juunil, 1997. a.

Valdek Raiend

Olles sündinud Mäetaguse vallas ja saanud keskkariduse Jõhvis, siirdus Tallinna Tehnikumi Maamöödu osakonda, mille lõpetas 1942. a. Selle järele töötas 2 a. geodeedina okupeeritud Ida-alade Sõjakaardistamise Tallinna Osakonnas (Zweigstelle Reval). Sõjategevuse lähene misega kodumaale, kutsuti teda 1944. a. suvel sõjaväe tegevteenistusse, milline lõppes nagu paljudele teistelegi sõdalastele 1945. a., läänellitlaste vangilaagris. Pärast vabanemist astus Balti Ülikooli Pineberg'i. Pääle abiellumist 1946. a. Heljo Morgen'iga, asuti uute lootustega 1947. a. Inglismaale. Et säälse kohaliku seadused olid oma kutsealal töötamiseks kitsendavad, siis emigreeruti säält koos 1950. a. Kanadasse, kus leidis peatselt geodeedina töökoha ühe Kaardistamise firma juurde, ning kaardistamist tuli teostada õhust-lennukiga sõites. Nii oligi tema mitme aastaga terve Kanada risti-rästi läbi lennanud. Kui vajati 1955. a. tehnilist abi Peruu, siis lähetati Valdek seda tegema Titiicaca järve lähisteles.

Kuid see kõik ei rahuldanud teadusehulmist juubilarit ja nii saavutas tema, pärast vastavate eksamite sooritamist 1959. a. esimese eestlasena, „Vannutatud Maamöödja“ kutse Ontario osariigis. 1964. a. immatricleerus Toronto Ülikooli Inseneri teaduskonda, mille lõpetas 1966. a. kevadel ehitusinsenerina. Sama aasta sügisel kinnitati teda „Ryerson Polytechnical Institute“ õppejõuks. Sääli alustas 1969. a. geodeesia programmi väljatöötamist, mille järele edutati 1971. a. selle direktoriks, mis võimaldas juba 1972. a. mai kuul anda välja esimesele kolmele Inseneri Teaduse diplomid geodeesia alal. Oli 1977. a. alates professor samas teaduskonnas, kus õpetas geodeetilisi õppeaineid kuni puhkepalgale minekuni 1987. a. Hiljem töötas veel mõned aastad omanimelises maamöödu firmas. Osalenud mitmest rahvusvahelisest erialalisest kongressist Kanada ja „Ryerson Polytechnic University“ esindajana.

Kutsealalt on juubilar „Association of Professional Engineers of the Province of Ontario“ ja „Association of Ontario Land Surveyors“ liige, „Canadian Institute of Geomatics“ (= kaardistaja ja geodeedid) eluaegne liige. 1990. a. valiti „Eesti Geodeetide Ühingu“ välisliikmeks ja 1992. a. võeti „Eesti Akadeemilise Sõjaajaloo Seltsi“ liikmeks. Akadeemiliselt kuulub Korp! Frat! Estica VII! Kogusse, Coetus: 1952/53.

VIKTOR LIBE — 75

Juubilar sündis 2. juunil 1922. a. Viljandimaal, Räsna-Pilistveres kooliõpetaja põllumehena pojana. Koolipõlves võitis osa noorkotkaste tegevusest ja hiljem kuulus ka kaitsealul Põltsamaa allüksusesse, kuni kommunistliku okupatsiooni poolt selle lõpetamiseni. 1941. a. ei läinud kaasa vene okupantide mobilisatsiooniga, vaid läks koos teiste ümbruskonna kutsealastega Põltsamaa ja Umbusi soodesse ning rabadesse, kus hiljem kujunesid välja nn. „Metsavendade“ üksused. Kui Saksa sõjavägi lähenes Põltsamaale, siis ühineti nendega, et aidata kaasa Põltsamaa valutamisele venelaste käest. Kui hiljem moodustati Põltsamaal Eesti Julgestusgrupp 182 (Pataljon), siis sai Viktorist selle 8-nda kompanii vabatahtlik, kuuludes

Tema teeneid on hinnatud kuldmärgiga.

Juubilaril tegevus on olnud samuti seitskondlikul põllul erilisel vijakas, milline algas juba koolipõlves. Osavõtt noorkotkaste tööst ja noorte spordivõistlustest mitmel erialadel üleriigilises ulatuses, j.t.

Torontos on olnud tema rahvuspoliitiline kõrgtõus, sest vist pole olnud ühtki organisatsiooni, kus juubilar poleks osalenud, või ka uute rahvuslike ideedega esinenud! Alates 1953. a. on V. Raiend kuulunud „Toronto Eesti Võitlejate Ühingu“ ridadesse ja läitnud mitmeid ametikohti selle juhatuses. On olnud „Eesti Vabadusvõitlejate Liit Kanadas“ juhatuses mitmeid aastaid abiesimehena. Praegu kuulub selle Liidu Revisjonikomisjoni. Valdek kuulub ka „Ülemaailmse Eesti Vabadusvõitlejate Keskuse“ Esinduskogusse ja juhatusse, esindades „Inglismaa Eestlaste Ühingu Sõjameeste Koondist“. Kui 1991. a. asutati „Eesti Keskarihi Kanadas“, siis selle juurde loodud „Eesti Sõjaveteranide“ sektsiooni arhiivariiks valiti Valdek Raiend.

Juubilar oli „Eestlaste Kesknõukogu Kanadas“ valitud liige 1968–77. a. ja samal ajal ka juhatuse liige ning „Balti Liidu“ abiesimees. Seoses ESTO '72 ja ESTO '84-ga oli Sõjameeste ürituste, Rahvuskongressi ja „Sini-must-valge“ Eesti Rahvusliku austamise toimkondade liige ja abiesimees. On olnud üle 30. a. Sõjameeste häälekandja „Võitleja“ toimetuse või kolleegiumi liige ja teinud kaastööd sõjaajaloosilist teemadel. Tema kirjutisi on ilmunud ka Välis- ja Kodu-Eestis seoses Eesti taasiseseisvumisega. Kõigile lisaks on juubilar juba teist aastat E.E.L.K. kiriku häälekandja „Eesti Kirik“ tegevtoimetaja!

Aktiivse vabadusvõitlejana pagulasaastail ja taasiseseisvunud Eesti Vabariigi parima tuleviku huvides on juubilar pikka aega jooksul üles näidanud erilist teeneid, mida on vääristatud mitmete rahvuslike organisatsioonide poolt. 1971. a. annetati talle Toronto Eesti Võitlejate Ühingu kuldriinamärk. 1983. a. valiti teda Inglismaa Eestlaste Ühingu Sõjameeste Koondise au liikmeks. ÜEVK-s vääristas juubilarit 1983. a. VTR/III järguga ja 1993. a. VTR/II järguga, erilise panuse eest Eesti iseseisvuse taastamisel. EV 78. a.p. 1996. a. EKN vääristas juubilarit „Kanada Eestlaste Teenetmärgiga“ ja 29.02.96. „Eesti Geodeetide Ühingu“ 70. a.p. puhul austati aukirjaga osavõtu eest ühingu tegevusest Eestis.

Armas juubilar! Oled suure panuse andnud meie siinsele ühiskonnale ja laiemas haardes Eesti Vabariigi taasiseseisvumisele! Oleme Sulle selle eest eriti tänulikud. Kõik Sinu sõbrad, fraterid, akad! pere, kolleegid idni ja kodumaal, ning laias ilmas kõik endised kaassõdalased sirutavad sulle mõttelennuliselt käe, et Sind õnnitleda 75-nda juubeli puhul! Soovime Sulle ja Sinu auväärse abikaasa Heljo'le rohkelt õnne, tervist ja edu, et püsiksite veel kaua oma sõprade ja sugulaste keskel! Pro Patria et Libertate! Multos Annus!

R. Tralla

Viktor Libe

pi, mootorrattur sidemeheks, ülemkaprali auastmes. Lahingus ülesnäidatud vaprust eest vääristati teda II klassi Raudristiga (EK/II), Musta Haavatumärgiga, Hõbe Rünakumärgiga, Idasõja Medaliga ja hiljem staabiteenistuses olles II klassi Mõõkade Sõjateeneteristiga (KVK/II).

Kui Põhjarinne Eestis lagunes ja Punaarmee oli juba Tallinna lähistel, siis õnustus temal, just Tallinna langemise päeval 22. septembril 1944. a. põgeneda Rootsi, kus algas pagulaseelu metsa ja talutöölisena. V. Libe sai sellest aru, et ilma kõrgema hariduseta pole võimalik saavutada paremat elu, siis 1948. a. õn-

ÜLO JÜRIMA — 75

Käesoleva aasta 13. juunil tähistab Torontos oma 75. eluaastat eesti ühiskonnas üldtuntud sõna- ja kirjamees, ühe meie rahvusideoloogia ja vabadusvõitluse kandjate — Ülo Jürima. Juubilar on põltsamaalane ja pärineb põlisesest põllumeeste suguvõsast, kelle sugupuud ulatub 1669. aastasse. Vana nimi Jürmann eestistati 1938 Jürima'ks. Algharidus toimus Umbusis ja keskkaridus Põltsamaa gümnaasiumis, mille lõpetas 1941. a. kevadel kooli lõpupeoga kodutalus „Välbal“, just enne küüditamist, millest ta koos vanematega pääses.

Ülo Jürima

Sellele järgnes metsavendlus, Omakaitse ja õpingud Tartu ülikoolis põllumajanduse alal. Seal liitus Tartu Õhutõrjega ja edasi sõjamehena rindel, kus 17. septembril 1944 sai Emajõe ääres haavata teekonnan Saksamaale. Parane miselise järgnes Neuhammeri õppelaager ja 26. jaanuaril 1945 uuesti haavataamine Oppelni all. Peamine sõjavangistus toimus ameerikalaste juures Prantsusmaal ja vabanemine 1946. a. suvel Saksamaal. Neist eesti sõjameeste vangilaagritest, läbielamustest, kannatustest ja venelaste väljaandmistest on Ülo kirjutanud töö tulega koguteoses „Eesti Saatusaastad 1945–1960“.

1948. a. sügisel asus juubilar kullakaevurina tööle Kanadasse üheaastases töölepingus. Seejärele moodus kaks suve Albertas sugulaste nisufarmis sulasena, kus ta õppis tundma sealset põllumajandust. Alates 1952 on koduks olnud Toronto, alul töötades vabrikus ja hiljem raamatupidajana kuni pensionieani. Igapäevase leivateenimise töö kõrval on elu kulgenud eesti seltskondlikust tegevusest osavõttes, kuuludes Rahvusliku Välisvõitluse Nõukogu, Toronto Eesti Seltsi, A/s Eesti Maja ja Toronto Eesti Võitlejate Ühingu juhatustesse. Selles töös väärib kiitust

nestus temal pääseda Göteborgi „Tehnika Instituuti“, mille lõpetas 1951. a. ehitusinseneri diplomiga. Olles varem abiellunud 1949. a. Elna Lahesaar'ega, oli nende peres juba üks tütar, kui emigreeruti 1953. a. Kanadasse, kus sündis teine tütar. Torontos sai töökoha ühte suuremasse ehitusfirmasse töödejuhatajaks ja nii on tema olnud mitmete suuremate ehitusprojektidega elukutselisel seotud, milledest võiks mainida Toronto uut „City Hall'i“. Pääle puhkepalgale minekut tegeles 12. a. Kinnisvarade ostu-müügi firmas Beaver-ton'is, „Family Trust'is“, omades hoolsa ametikohuste täitmist eest „President's Award of Excellence“ auhinna. Nüüd vee-dab juubilar abikaasa Elna'ga pensionäri aastaid Simcoe järve ääres Beavertoni lähedal suveti ja talvets minnakse alla Floridasse, kus nauditakse Boca Ratonis, Esto Villa troopika võlud!

Armas juubilar Viktor! Sinu väärilak juubelpäeval õnnitlevad Sind ja abikaasat Elnat, ülemiselt kõik endised idariided kaasvõitlejad, sõbrad ja kolleegid! Olgu Teile palju kuldseid eluaastaid ja ikka endist raudset tervist, et osaleda meie ühises sõjameeste liikumises! Ikka vaba kodumaa eest! Sõjamehelike õnnitlustega.

R. Tralla

eestluse juhtlausele väljatöötamine ja näitus „Eesti Vabariik 1918–1940“ kokuseadmine 36 tahvlis.

Ajast, mil kommunistid hävitasid Eesti vabaduse, on Ülo seisnud kindlalt meie esimeste ridades nii sõnas kui kirjas. Enast-salgava töö ja vankumatu hoiakuga on ta väsinutele annud uut hoogu ja käega lööjatele ja punastega läbikäijatele vastu sõrmi. Selles rahvuslikus ja vabadusvõitluslikus töös on juubilar eriti suure panuse andnud Eesti Rahvuslaste Kogu Kanadas ja ajakirja „Rahvuslane“ töös selle ilmutumise 31 aastakäigus, kus esitatakse igas numbris eestluse juhtlauseid koos hüüdlausega „Ei mingeit kompromissi kommunistidega!“

Peale eesti ajalehtedes ilmunud kirjutuste on ta kogunud ja kirjastanud trükiseid: „Eesti vanasõnad“, rahvanaljad „Naer on terviseks!“ ja I ja II raamat. Olnud tegevtoimetaja „Korporatsioon Rotalia Võõrsil 1944–1987“ ligi 600-leheküljelises raamatule ja „Toronto Eesti Võitlejate Ühingu Tähisteos II 1983–1992“ väljaandele. Ülo on esinenud kõnedega aktustel ja sõnavõtteudega koosviibimistel ning koosolekutel. Ta on olnud julge sõnaga seal, kus midagi on mada. Seda eesti rahvuslikku ja vabadusvõitluslikku tööd on juubilar jätanud veel pensionieaski, kus ta on jäädvustanud arhiivkaustades Toronto eestlaste tegevust ja elu 45 aasta jooksul pealkirjades „Eestlus Kanadas“. Selles suures rahvuslikus töös on jätkunud head tervist ja tahtet. Selles töös väärib tänu ka abikaasa Helma südamlük hoolitsus oma mehe ja laste juures.

Sellel tema juubelil võivad kõik sugulased, sõbrad ja endised eesti sõjamehed olla tänulikud ja uhked nii Ülole kui ka Helmale. Neile mõlemile jätkuvat tervist ja tegevust Eesti vabaduse heaks!

Akse! Salumets

„VÕITLEJA“ TELLIMISKUPONG

☐ Soovin tellida „Võitleja“..... aastaks (aastatellimise \$25.00 Kanada rahakursi alusel).

☐ Soovin toetada „Võitlejat“..... \$..... väärtuses.

Nimi:.....

Aadress:.....

„Võitleja“, Estonian House,
958 Broadview Ave., Toronto, Ont.
M4K 2R6, Canada